

Batur Hakimlar

Israillarning Qanaaniylar bilen jeng qilip, zéminini qismen igilishi

1 We Yeshua wapat bolghandin kényin shundaq boldiki, Israillar Perwerdigardin: — Bizdin kim awwal chiqip Qanaaniylar bilen soqushsun? — dep soridi. □ ■

2 Perwerdigar söz qilip: — Yehuda chiqsun; mana, Men zéminni uning qoligha tapshurdum, — dédi. □

3 U waqitta Yehuda akisi Shiméon'gha: — Sen méning bilen bille Qanaaniylar bilen soqushushqa, manga chek tashlinip miras qilin'ghan zémin'gha chiqsang, menmu sanga chek tashlinip miras qilin'ghan zémin'gha sen bilen bille chiqip *soqushimen*, déwidi, Shiméon uning bilen bille chiqtı. □

4 Yehuda u yerge chiqqanda, Perwerdigar Qanaaniylar we Perizziyerni ularning qoligha tapshurdi. Shuning bilen ular Bézek dégen jayda ularni urup qirip, on ming adimini öltürdü.

□ **1:1 «We Yeshua wapat bolghandin kényin shundaq boldiki...»**

— mushu jümle «We» dégen söz bilen bashlinip, «Batur Hakimlar» dégen kitabning «Yeshua» dégen kitab bilen zich baghan'ghanlıqını körsitudu. «Yeshua» 24:33-ayetni körüng. Mezkur kitab «Yeshua» dégen kitabning dawamidur. ■ **1:1** Hak. 20:18 □ **1:2 «Yehuda»**

— mushu yerde Yehuda qebilisini körsitudu. □ **1:3 «Shiméon»**

— mushu yerde Shiméon qebilisini körsitudu. «**Sen méning bilen bille Qanaaniylar bilen soqushushqa, manga chek tashlinip miras qilin'ghan zémin'gha chiqsang,...»** — mushu ayettiki «sen», «men», «manga», «uning» dégener qebilidiki köp ademlerni köristidu.

5 Ular Bézekte Adoni-Bézek dégen padishah bilen uchriship qélip, uning bilen soqushup Qanaaniylar bilen Perizziylerni urup qirdi.

□ **6** Adoni-bézek qacthi, ular qoghlap béríp, uni tutuwélip, qollirining chong barmiqi bilen putlirining chong barmiqini késiwetti. **7** Shuning bilen Adoni-Bézek: — Eyni chaghda qollirining chong barmiqi bilen putlirining chong barmiqi késiwétilgen yetmish padishah dastixinimning tégidiki uwaqlarni térip yégenidi. Mana emdi Xuda méning qilghanlimnı özümge yandurdi, dédi. Andin ular uni Yérusalémgha élip bardi, kényin u shu yerde öldi. □

8 Yehudalar Yérusalémgha hujum qilip sheherni ishghal qildi; ular u yerde olturghuchilarını qilichlap qirip, sheherge ot qoyuwetti.

9 Andin Yehudalar chüshüp, taghlıq rayon, jenubdiki Negew we Shefelah oymanlıqida turuwatqan Qanaaniylar bilen soqushti. ■

10 Andin Yehudalar Hébrondiki Qanaaniylarınha hujum qilip, Shéshay, Ahiman we Talmaylarnı urup qirdi (ilgiri Hébron «Kiriyat-Arba» dep atilatti).

□ ■ **11** Andin ular u yerdin chiqip, Debirde tu-

□ **1:5** «Adoni-Bézek» — belkim shu padishahning ismi emes, belkim uning unwani bolushi mumkin; menisi «Bézekning emiri».

□ **1:7** «...Andin ular **Adoni-Bézekni** Yérusalémgha élip bardi, kényin u shu yerde öldi» — Yehuda we Shiméonlarning Adoni-Bézekni tirik qaldurushi Musa peyghember we Yeshua peyghemberning bu taipiler toghrisida tapilighinigha xilap idi (mesilen, «Qan.» 7:16, «Ye.» 10:40, 11:12). ■ **1:9** Ye. 10:36; 11:21; 15:13 □ **1:10**

«Shéshay, Ahiman we Talmaylar» — bu üch adem gigant idi («Ye.» 15:14). ■ **1:10** Ye. 15:14

ruwatqanlарга hujum qildi (ilgiri Debir «Kiriат-Sefer» dep atilatti).■

12 Caleb: — Kimki Kiriат-Seferge hujum qiliп uni alsa, uningha qizim Aksahni xotunluqqa bérinen, dégenidi.

13 Kalebning ukisi Kénazning oghli Otniyel uni ishghal qildi, Caleb uningha qizi Aksahni xotunluqqa berdi. **14** We shundaq boldiki, qiz *yatlıq bolup* uning qéshigha barar chaghda, érini atisidin bir parche yer sorashqa ündidi. Aksah éshektin chüshüshige Caleb uningdin: — Séning néme teliping bar? — dep soridi.□

15 U jawab bériп: — Méni alahide bir beriketligeysen; sen manga Negewdin *qaghjiraq* yer bergenikensen, manga birnechche bulaqnimu bergeysen, dédi. Shuni déwidi, Caleb uningha üstün bulaqlar bilen astin bulaqlarni berdi.□

16 Musaning qéynatisining ewladliri bolghan Kényiler Yehudagha qoshulup «Hormiliq

■ **1:11** Ye. 15:15-19. □ **1:14** «Aksah éshektin **chüshüshige Caleb uningdin ... soridi**» — bu ish sel sirqliq tuyulidu. Némishqa otniyeling özi bu telepni qoymaydu? Aksah toygha barghanda uning atisimu uningha hemrah bolup barghan bolsa kérek; shuning bilen Otniyelningkige barghanda Aksah özi aldirap kétip biwasite atisigha shu telepni qoyghan bolsa kérek. □ **1:15** «**sen manga Negewdin qaghjiraq yer bergenikensen**» —ibraniy tilida peqet «sen manga Negewdin yer bergenikensen...» déyilidu. Emeliyette Debir dégen sheher Negewde emes (Negew Yehudaning jenubiy teripidiki chöllük idi); belki taghliq rayonda idi. Lékin etrapida su az bolghachqa, Aksah shu yerni «Negewdek (démek, qaghjiraq) bir yer» dep puritidu.

Sheher»din chiqip Aradning jenub teripidiki Yehuda chölige bérip, shu yerdiki xelq bilen bille turghanidi. □

17 Yehuda bolsa akisi Shiméon bilen bille bérip, Zefat shehiride turuwatqan Qanaaniylarni urup qirip, sheherni mutleq weyran qildi; shuning bilen sheherning ismi «Xormah» dep atalghan. □

18 Andin Yehudalar Gaza bilen uning etrapini, Ashkélon bilen uning etrapini, Ekron bilen uning etrapini igilidi. **19** Perwerdigar Yehuda bilen bille bolghach, ular taghliq yurtni meghlup qilip aldi; lékin jilghidikilerni bolsa, ularning tömür jeng harwiliri bolghachqa, ularni zéminidin qoghliewteliymi. □

20 Ular Musaning buyrughinidek Hébronni Kalebke berdi. Shuning bilen Kaleb Anakning üch oghlini u yerdin qoghiwetti. ■

21 Lékin Binyaminlar bolsa Yérusalémda olturuwatqan Yebusiyarlarni qoghalap chiqiriwételmi; shunga ta bugün'giche Yebusiyalar Binyaminlar bilen Yérusalémda bille turmaqta.

22 Yüsüpning jemeti Beyt-Elge hujum qildi; Perw-

□ **1:16** «Hormiliq **Sheher**» — Yérixoning bashqa bir nami. Yeshua Yérioxo shehirini xarabe qilghanidi («Ye.» 6:24); shunga «Hormiliq Sheher» mushu yerde Yérixoning etraplirini körsetse kérek.

«Musaning qéynatisining ewladliri bolghan Kényler Yehudagha qoshulup ... shu yerdiki xelq bilen bille turghanidi» — bu xewerni bérishning sewebi Kénylerning Yehuda qebilisidikilerge bolghan amraqlıqını körsitishtin ibaret bolsa kérek. □ **1:17**

«Hormah» — buning menisi «weyran qilish». □ **1:19** «...jilghidikiler» — bashqa bixil terjimisi: «... töwen yurttikiler». ■ **1:20**

Chöl. 14:24; Ye. 14:13

erdigar ular bilen bille idi. **23** Yüsüpnинг жемети Beyt-Elning ehwalini bilip kéléishke charlighuchi-larnı ewetti (ilgiri sheherning nami Luz idi).

■ **24** Charlighuchilar sheherdin bir kishining chiqip kéliwatqinini bayqap uninggha: — Sheherge kiridighan yolni bizge körsitip qoysang, sanga sha-paet körsitimiz, — dédi.

25 Shuning bilen shu kishi sheherge kiridighan yolni ulargha körsitip qoydi. Ular béríp sheherdik-ilerni urup qilichlidi; lékin u adem bilen ailisidik-ilerni aman qoydi. □ **26** U adem kéyin Hittylarning zéminigha béríp, shu yerde bir sheher berpa qilip, namini Luz dep atidi. Ta bugün'giche uning nami shundaq atalmaqta.

27 Lékin Manassehler bolsa Beyt-Shéanni we uninggha qarashlıq kentlerni, Taanaqni we uninggha qarashlıq kentlerni ishghal qilmidi; ular Dor we uninggha qarashlıq kentlerdiki xelqni, Ibléam we uninggha qarashlıq kentlerdiki xelqni, Mégiddo we uninggha qarashlıq kentlerdiki xelqni qoghli-wetmidi, zéminni almidi; Qanaaniylar shu zéminda turuwérishke bel baghlighanidi. □ ■ **28** Israel barghanséri kúcheygechke Qanaaniylarnı özlirige hasharchi qilip békindurdi, lékin ularni öz yer-liridin pütünley qoghliwetmidi.

29 Efraimlarmu Gezerde turuwatqan Qanaaniy-

■ **1:23** Yar. 28:19 □ **1:25** «... **shu kishi sheherge kiridighan yolni ulargha körsitip qoydi**» — Yüsüpnинг жеметидиклер sheherni alliqachan qorshiwalghanidi; bu kishi sheherge kiridighan mexpiy yolni körsitip qoyghan oxshaydu. □ **1:27** «Manassehler» — oqurmenlarning éside barki, Yüsüp qebilisi Manasseh qebilisi we Efraim qebilisi dep ikkige bölünetti. ■ **1:27** Ye. 17:11, 12

larni qoghliwetmidi; shuning bilen Qanaaniylar Gezerde ular bilen bille turiwerdi. □ ■

30 Zebulun ne Qitronda turuwatqanlarni ne Nahalolda turuwatqanlarni qoghliwetmidi; shuning bilen Qanaaniylar ularning arisida olturaqliship, ulargha hasharchi medikar boldi. □

31 Ashir bolsa ne Akkoda turuwatqanlarni ne Zidonda turuwatqanlarni qoghliwetmidi, shundaqla Ahlab, Aqzib, Helbah, Afek Rehoblarda turuwatqanlarnimu qoghliwetmidi. □ **32** Shuning bilen Ashirlar shu zéminda turuwatqanlarning arisida, yeni Qanaaniylarning arisida olturaqliship qaldi; ular Qanaaniylarni öz yéridin qoghliwetmidi.

33 Naftalilar ne Beyt-Shemeshte turuwatqanlarni ne Beyt-Anatta turuwatqanlarni qoghliwetmidi; shuning bilen ular shu zéminda turuwatqanlarning arisida, yeni Qanaaniylarning arisida olturaqliship qaldi; Beyt-Shemesh we Beyt-Anattiki xelq ulargha hasharchi medikar boldi.

34 Amoriylar Danlarni taghliq rayon'gha mejburiy heydep chiqiriwétip, ularni jilgha-tüzlenglikke chüshüşke yol qoymidi. **35** Amoriylar Heres téghi, Ayjalon we Shaalbimda turuwérishke niyet baghlighanidi; lékin Yüsüp jemetining qoli kúcheygende, Qanaaniylar ulargha hasharchi medikar boldi. **36** Amoriylarning chégrisi bolsa

□ **1:29** «Efraimlarmu...» — yuqiriqi 27-ayettiki izahatni körün. Yüsüp qebilisi Manasseh qebilisi we Efraim qebilisi dep ikkige bölünetti. ■ **1:29** Ye. 16:10 □ **1:30** «Nahalol» — yaki «Nahalal».

□ **1:31** «Afek» — yaki «Afik».

«Sériq Éshek dawini» din qoram téshigha ötüp yuqiri teripige baratti. □

2

Perwerdigarning Perishtisining Israilgha tenbih bérishi

¹ Perwerdigarning Perishtisi Gilgaldin Bokimgha kélip: — Men silerni Misirdin chiqirip, atabowiliringlarga qesem qilip bergen zémin'gha élip kélip: «Men siler bïlen qilghan ehdemni ebedgiche bikar qilmaymen; □ ■ ² Lékin siler bu zéminning xelqi bilen héchqandaq ehde baghlimanglar, belki ularning qurban'gahlirini buzup tashlishinglar kérek» — dégenidim; lékin siler Méning awazimgha qulaq salmidinglar. Bu silerning néme qilghininglar?! ■ ³ Shunga Men *shu chaghda* silerge: «*Shundaq qilsanglar* ularni silerning aldinglardin qoghliwetmeymen; ular biqininglarga yantaq bolup sanjilidu, ularning ilahhliri silerge tor-tuzaq bolidu» — dep agahlandurdum, — dédi. □ ■

-
- **1:36** «Sériq Éshek **dawini**» — bezide (ibraniy tiligha egiship) «Akrabbim dawini» dep atilidu. **qoram téshi** — yaki «Séla». «Amoriylarning chégrisi... «Sériq Éshek dawini» din **qoram téshigha ötüp yuqiri teripige baratti**» — bashqa birxil terjimisi: «Amoriylarning chégrisi bolsa «Sériq Éshek dawini»diki qoram téshidin tartip yuqiri teripige baratti». □ **2:1** «Perwerdigarning **Perishtisi**» — «tebiriler»ni körung. ■ **2:1** Yar. 17:7; Mis. 23:20-22; Qan. 29:13, 14 ■ **2:2** Qan. 7:2; 12:3 □ **2:3** «ular **biqininglarga yantaq bolup sanjilidu**» — yaki «ular silerni qultaqlargha chüshüridu». ■ **2:3** Mis. 23:33; 34:12; Qan. 7:16; Ye. 23:13

⁴ Perwerdigarning Perishtisi barliq Israillargha bularni dégende, ular ün sélip yighlap kétishti.
⁵ Shuning bilen bu jayning nami «Bokim» dep qoyuldi; ular shu yerde Perwerdigargha atap qurbanliqlarni sundi.□

Yeshua peyghemberning dewridin kéyin bolghan ishlar

⁶ Yeshua xelqni tarqitiwétiwidi, Israillar herqaysisi özlirige miras qilin'ghan zéminni igilesh üçün qaytip kétishti. ■ ⁷ Yeshuaning pütkül hayat künliride, shundaqla Yeshuadin kéyin qalghan, Perwerdigarning Israil üçün qilghan hemme karamet emellirini obdan bilgen aqsaqallarning pütkül hayat künliridimu *Israil* xelqi Perwerdigarning ibaditide bolup turdi. ⁸ Emdi Nunning oghli, Perwerdigarning quli Yeshua bir yüz on yéshida wapat boldi. ⁹ Ular uni élip béríp, Efraim taghliq rayonida, Gaash téghining shimal teripidiki öz miras ülüshi bolghan Timnat-Sérah dégen jayda depne qildi. □ ¹⁰ Bu dewrdikilerning hemmisi ölüp öz ata-bowlirigha qoshulup ketti; ulardin kéyin Perwerdigarnimu tonumaydighan, shundaqla uning Israil üçün qilghan emellirini bilmigen bir dewr peyda boldi.

□ **2:5** «Bokim» — menisi «yighlighuchilar». «... **ular shu yerde Perwerdigargha atap qurbanliqlarni sundi**» — bu ishqa qarighanda, «Perwerdigarning Perishtisi» ayan bolghan chaghda, shu yerlerde qurbanliq qilsa bolatti. Adette peqet Xuda békitken jaydila qurbanliq sunushqa bolatti («Qan.» 12:5-14ni körün).
■ **2:6** Ye. 24:28 □ **2:9** «Timnat-Serah» — yaki «Timnat-Heres».

Israilning gunahni üzlüksiz tekrarlishi

11 Shuningdin tartip Israil Perwerdigarning neziride rezil bolghanni qilip Baal-butlarning ibaditige kirishti. 12 Ular özlerini Misir zéminidin chiqirip élip kelgen ata-bowilirining Xudasi Perwerdigarni tashlap, etrapidiki taipilerning ilahliridin bolghan yat ilahlargha egiship, ulargha bash urup, Perwerdigarning ghezipini qozghidi. 13 Ular Perwerdigarni tashlap, Baal we Asherahlarning qulluqigha kirishti. □

14 Buning bilen Perwerdigarning ghezipi Israilgha tutiship, xarab qilinsun dep, u ularni talan-taraj qilghuchilarining qoligha tashlap berdi, yene etrapidiki düshmenlirining qoligha tapshurup berdi; shuning bilen ular düshmenlirining aldida bash kötürelmidi. ■ 15 Ular qeyerge barmisun, Perwerdigarning qoli ularni apet bilen urdi, xuddi Perwerdigarning déginidek, we Perwerdigarning ulargha qesem qilghinidek, ular tolimu azabliq haletke chüshüp qaldı. ■ 16 Andin Perwerdigar ularning arisidin batur hakimlarni turghuzdi, ular *Israillarni* talan-taraj qilghuchilarining qolidin qutquzup chiqtı.

17 Shundaqtimu, ular öz hakimlirigha qulaq salmidi; eksiche ular yat ilahlargha egiship buzuqluq qilip, ulargha bash urup choqundi; ata-bowilirining mangghan yolidin, yeni Perwerdigarning emrlirige itaet qilish yolidin

□ 2:13 ««Asherahlar» yaki Asherah butlar» – belkim butpereslikke béghishlan'ghan derexliklerdur. Derexler belkim ayal but sheklide oyulghan yaki neqishlen'gen bolushi mumkin. ■ 2:14

Zeb. 44:12-14; Yesh. 50:1 ■ 2:15 Law. 26; Qan. 28

tézla chiqip ketti; ular héch itaet qilmidi.
18 Perwerdigar qachaniki ular üchün batur hakimlarni turghuzsa, Perwerdigar haman shu batur hakim bilen bille bolatti, batur hakimning hayat künliride ularni düshmenlirining qolidin qutquzup chiqatti; chünki ularni xarlap ezgenler tüpeylidin kötürlügen ah-zarlarni angliche Perwerdigar ulargha ichini aghritatti.

19 Lékin batur hakim ölüp kétishi bilenla, ular arqisigha yénip, yat ilahlargha egiship, ularning qulluqigha kirip, ulargha bash urushup, özlirini ata-bowiliridinmu ziyade bulghaytti; ular ne shu qilmishliridin toxtimaytti, ne öz jahil yolidin héch yanmaytti. ■ **20** Shuning bilen Perwerdigarning ghezipi Israilgha qattiq tutashti, U: — «Bu xelq Men ularning ata-bowilirigha tapilighan ehdemni buzup, awazimgha qulaq salmighini üchün, **21** buningdin kényin Men Yeshua ölgende bu yurtta qaldurghan taipilerdin héchbirini ularning aldidin qoghliwetmeymen; ■ **22** buningdiki meqset, Men shular arqiliq Israilning ularning ata-bowiliri tutqandek, Men Perwerdigarning yolini tutup mangidighan-mangmaydighanlıqını sinaymen» — dédi.

23 Shuning bilen Perwerdigar shu taipilerni qaldurup, ularni ne derhalla zéminidin mehrum qılıp qoghliwetmidi ne Yeshuaning qolighimu tapshurup bermigenidi. □

■ **2:19** Hak. 3:12 ■ **2:21** Ye. 23:13 □ **2:23** «Shuning bilen Perwerdigar shu taipilerni qaldurup, ularni ... ne Yeshuaning qolighimu tapshurup bermigenidi» — bu ayetler, yeni 10-23-ayetler «Batur Hakimlar» dégen kitabning qisqa yekünidin ibarettur.

3

¹ Töwendikiler Perwerdigar Qanaaniylar bilen bolghan jengni beshidin ötküzmigen Israilning ewladlirini sinash üçün qaldurup qoyghan taipiler ² (U Israillarning ewladlirini, bolupmu jeng-urushlarni körüp baqmighanlarni peqet jengni ögünsün dep qaldurghanidi): –

³ – ular Filistiylerning besh emirlik, barliq Qanaaniylar, Zidonluqlar we Baal-Hermon téghidin tartip Xamat éghizighiche Liwan taghliqidá turuwatqan Hiwiylar idi; □ ⁴ Ularni qaldurup qoyushtiki meqsiti Israilni sinash, yeni ularning Perwerdigarning Musaning wasitisi bilen atabowilirigha buyrughan emrlirini tutidighan-tutmaydighanlıqını bilish üçün idi. ⁵ Shuning bilen Israillar Qanaaniylar, yeni Hittiylar, Amoriylar, Perizziyler, Hiwiylar we Yebusiylar arisida turdi; ⁶ Israillar ularning qizlirigha öylinip, öz qizlirini ularning oghullirigha bérip, ularning ilahlirining pulluqığha kirdi.

□ **3:3 «Xamat éghizighiche...»** — yaki «Libo-Hamatqiche...».

«Batur Hakimlar»ning Dewri

«Batur haqimlar»ning dewri

Birinchi «batur hakim» – Otniyel

⁷ Israillar Perwerdigarning neziride rezil bolghanni qilip, öz Xudasi Perwerdigarni untup, Baallar we Asherahlarning qulluqiga kirdi. ⁸ Shuning bilen Perwerdigarning ghezipi Israilgha tutiship, ularni Aram-Naharaimning padishahi Qushan-Rishataimning qoligha tapshurdi. Bu teriqide Israillar sekkiz yilghiche Qushan-Rishataimgha bégindi boldi. □ ⁹ Israillar Perwerdigargha peryad kötürgende, Perwerdigar ular üçün bir qutquzghuchini turghuzup, u ularni qutquzdi. U kishi Kalebning inisi Kénazning oghli Otniyel idi.

¹⁰ Perwerdigarning Rohi uning üstige chüshüp, u Israilgha hakimliq qildi; u jengge chiqiwidi, Perwerdigar Aramning padishahi Qushan-Rishataimni uning qoligha tapshurdi; buning bilen u Qushan-Rishataimning üstdin ghalib keldi. □ ¹¹ Shuningdin kéyin zéminda qiriq yilghiche amanlıq boldi; Kénazning oghli Otniyel alemdin ötti.

*Israilning yene gunah qilishi we jazalinishi,
«batur hakim Ehud»*

¹² Andin Israillar yene Perwerdigarning neziride rezil bolghanni qildi; ular Perwerdigarning neziride rezil bolghanni qilghachqa, u Moabning padishahi Eglonni Israil bilen qarishilishishqa küchlendürdi. ¹³ U Ammoniylar we Amalekiylerni özige tartip, jengge chiqip Israilni urup qirip,

□ **3:8** «Xamat éghizighiche...» — «Aram-Naharaim» yaki «Mésopotamiya», yeni «İkki deryanining otturisidiki rayon». □ **3:10** «Aram» — «Suriye»ning qedimki nami.

«Hormiliq Sheher»ni ishghal qildi. □ 14 Buning bilen Israillar on sekkiz yilgiche Moabning padishahi Eglon'gha békindi boldi.

15 Shuning bilen Israillar Perwerdigargha peryad kötürdi; Perwerdigar ular üçhün bir qutquzghuchi, yeni Binyamin qebilisidin bolghan Geraning oghli Ehudni turghuzdi; u solxay idi. Israil uning qoli bilen Moabning padishahi Eglon'gha sowghat ewetti.

16 Emdi Ehud özige bir gez uzunluqta ikki bisliq bir shemsher yasatqanidi; uni kiyimining ichige, ong yotisining üstige qisturuwaldi; 17 U shu halette sowghatni Moabning padishahi Eglonning aldigha élip keldi. Eglon tolimu sémiz bir adem idi.

18 Ehud sowghatni teqdim qilip bolghandin kéyin, sowghatni kötürüp kelgen kishilerni ketküzüwetti;

19 andin özi Gilgalning yénidiki tash oymilar bar jaydin yénip, padishahning qéshiga kélip:
— Ey padishah, mende özlirige deydigan bir mexpiyetlik bar idi, — déwidi, padishah: — Jim tur!
— dédi. Shuning bilen etrapidiki xizmetkarlarning hemmisi sirtqa chiqip ketti. □

20 Andin Ehud padishahning aldigha keldi; padishah yalghuz salqin balixanida olturatti. Ehud: — Mende sili üçhün Xudadin kelgen bir söz bar, déwidi, padishah orunduqtin qopup öre

□ 3:13 «Hormiliq **Sheher**» — Yérixoning bashqa bir nami. □ 3:19 «Gilgalning yénidiki **tash oymilar bar jay...**» — yaki «Gilgalning yénidiki tash oymilar bar jay oyma butlar...» yaki «Gilgalning yénidiki tashliqlar...». «**Jim tur!**» — bu buyruq mushu yerde «Bu mexpiy xewerni xizmetkarlirim aldida déme, men xaliy bolushum kérek» dégen menide bolsa kérek. Shunga xizmetkarliri chékinidu.

turdi. **21** Shuning bilen Ehud sol qolini uzitip ong yotisidin shemsherni sughurup élip, uning qorsiqigha tiqtı. **22** Shundaq qilip shemsherning destisimu tighi bilen qoshulup kirip ketti, sémiz éti shemsherni qisiwalghachqa, Ehud shemsherni qorsiqidin tartip chiqiriwalmidi; üchey-poqi arqidin chiqtı. □

23 Andin Ehud dalan'gha chiqip, balixanining ishiklirini ichidin étip quluplap qoydi. **24** U chiqip ketkende, padishahning xizmetchiliri kélip qarisa, balixanining ishikliri quluplaqlıq idi. Ular: — Padishah salqin öyde chong teretke olturghan bolsa kérek, dep oylidi. □

25 Ular uzun saqlap kirmisek set bolarmu dep oylashti; u yenila balixanining ishiklirini achmighandin kényin, achquchni élip ishiklerni échiwidi, mana, xojisining yerde ölük yatqinini kördi. **26** Emdi ular ikkilinip qarap turghan waqtida, Ehud qéchip chiqqanidi; u tash oymilar bar jaydin ötüp, Séirahqa qéchip kelgenidi. **27** Shu yerge yetkende, u Efraim taghliq rayonida kanay chéliwidi, Israillar uning bilen birge taghliq rayondin chüshti, u aldida yol bashlap mangdi. **28** U ulargha: — Manga egiship yürüngler, chünki Perwerdigar düshmininglar Moabiylarni qolunglargha tapshurdi, — déwidi, ular uninggha egiship chüshüp, Iordan deryasining kéchiklirini

□ **3:22 «... üchey-poqi arqidin chiqtı»** — ayetning bu axirqi qismining bashqa ikki-üch terjimiliri bar: «u (shemsher) arqidin chiqtı», «u (shemsher) ikki puti otturisidin chiqtı», «u (Ehud) (balixanining) keynidin chiqtı». □ **3:24 «chong teretke olturghan bolsa kérek»** — ibraniy tilida: «putlirini yapqan bolsa kérek» dégen sözler bilen ipadilinidu.

tosup, héchkimni ötküzmidi. ²⁹ U waqitta ular Moabiylardin on mingche eskerni öltürdi; bularning hemmisi tembel palwanlar idi; ulardin héchbir adem qéchip qutulalmidi.□

³⁰ Shu kuni Moab Israilning qolida bésiqturuldi. Zémín sekken yilghiche aman-tinchliqta turdi.

Shamgar

³¹ Ehuddin kényin Anatning oghli Shamgar hakim boldi; u alte yüz Filistiyelikni biraqla kala san-jighuch bilen öltürdi; umu Israilni qutquzdi.□

4

Deborah we Baraq

¹ Emdi Ehud wapat bolghandin kényin Israillar Perwerdigarning neziride yene rezil bolghanni qilghili turdi. ² Shuning bilen Perwerdigar ularni Qanaaniylarning padishahi Yabinning qoligha

□ **3:29 «...ular Moabiylardin on mingche eskerni öltürdi...»** — bu on mingche esker belkim Moabning Israillarni qulluqta ching tutup turush üçhün Israil zémínini idare qilishqa qaldurghan qoshuni bolsa kérek. Ehudning Iordan deryasining kéchiklirini tosushi ularning Moab zémínigha qéchish yolini tosushtin ibaret idi. «... tembel palwanlar...» — yaki «... sémiz palwanlar...». □ **3:31 «Ehuddin kényin Anatning oghli Shamgar hakim boldi... umu Israilni qutquzdi»** — Shamgarning Filistiyeler bilen jeng qilghanlıqı uning Israilning meghrib teripide, déngiz boyidiki tüzlenglikte hakim ikenlikini körsitishi mumkin. 4:1ge qarighanda, «Deborah we Baraq» Shamgar bilen zamandash bolsa kérek; lékin ular zéminning shimal we sherq teripide hakimliq qilatti.

tashlap berdi. Yabin Hazor shehiride seltenet qilatti; uning qoshun serdarining ismi Siséra bolup, u Haroshet-Goyim dégen sheherde turatti. □ ■

3 Israillar Perwerdigargha nale-peryad kötürdi, chünki Yabinning toqquz yüz tömür jeng harwisi bolup, Israillargha yigirme yildin buyan tolimu zulum qilip kelgenidi.

4 U waqitta Lapidotning xotuni Deborah dégen ayal peyghember Israilgħa hakim idi. **5** U Efraim tagħliqidiki Ramah bilen Beyt-Elning otturisidiki «Deborahning xorma derixi»ning tüwide olturnatti; barliq Israillar dewaliri toghrisida höküm sorighili uning qeshħiga kéletti.

6 U adem ewetip Naftali yurtidiki Kedeshtin Abinoamning oghli Baraqni chaqirtip kēlip, uningħha: — Mana, Israilning Xudasi Perwerdigar *mundaq emr qilghan emesmu?!* U: — Sen bérɪp Naftalilar qebilisi hem Zebulun qebilisidin on ming ademni özüng bilen bille élip Tabor téghīha chiqqin; □ ■ **7** shuning bilen Men Yabinning qoshun serdari Sisérani jeng harwiliri we qoshunliri bilen qoshup Kishon éqinining boyigha, séning qeshingħha bargħusi niyetke sélip, uni qolungħha tapshurimen dégen, — dédi. ■

8 Baraq uningħha: — Eger sen men bilen bille

□ **4:2** «Qanaaniylarning padishahi **Yabin...**» — «Yabin» Hazor padishahining ismi emes, belki uning unwani bolushi mumkin.

«... **Yabinning qoligha tashlap berdi**» — ibraniy tilida «Yabinning qoligha sétip berdi». «Haroshet-Goyim dégen **sheher...**» — yaki «Taipilerning ormanliq shehiri». ■ **4:2** 1Sam. 12:9 □ **4:6**

«... **Perwerdigar mundaq emr qilghan emesmu?!**» — yaki «... Perwerdigar sanga emr qilghan emesmu?». ■ **4:6** Ibr. 11:32

■ **4:7** Zeb. 83:9-10

barsang, menmu barimen. Sen men bilen barmisang, menmu barmaymen! — dédi.

⁹ Deborah jawaben: — Maql, men sen bilen barsam baray; halbuki, sepiring sanga héch shansherek keltürmeydu; chünki Perwerdigar Sisérani bir ayal kishining qoligha tapshuridu, — dédi. Shuning bilen Deborah qopup Baraq bilen bille Kedeshke mangdi.□

¹⁰ Baraq Zebulunlar we Naftalilarni Kedeshke chaqirtti; shuning bilen on ming adem uninggha egeshti; Deborahmu uning bilen chiqtı ¹¹ (shu chaghda kényylerdin bolghan Heber özini Musaning qéynatısı Hobabning neslidin bolghan kényylerdin ayrip chiqip, Kedeshning yénidiki Zaanaimning dub derixining yénida chédir tikkenidi).■

□ **4:9 «... Perwerdigar Sisérani bir ayal kishining qoligha tapshuridu»** — ibraniy tilida «Perwerdigar Sisérani bir ayal kishining qoligha sétip béridu». ■ **4:11** Chöl. 10:29

Tabor téghining menzirisi (Yizre'el tüzlenglikidin qaraydighan)

12 Emdi Sisérasha: — Abinoamning ogqli Baraq Tabor téghigha chiqiptu, dégen xewer yetküzüldi.

13 Shuni anglap Siséra barliq jeng harwilirini, yeni toqquz yüz tömür jeng harwisini we barliq eskerlirini yighip, Haroshet-Goyimdin chiqip, Kishon éqinining yénida toplidi.

14 Deborah Baraqla: — Qopqin; bugün Perwerdigar Sisérani séning qolunggha tapshuridighan kündür. Mana, Perwerdigar aldingda yol bashlighili chiqti emesmu?! — dédi. Shuni déwidi, Baraq we on ming adem uninggha egiship Tabor téghidin chüshti. **15** Perwerdigar Sisérani, uning hemme jeng harwiliri we barliq qoshunini qoshup Baraqning qilichi aldida tiripiren qildi; Siséra özi jeng harwisidin chüshüp, piyade qéchip

ketti.■

¹⁶ Baraq jeng harwilarini we qoshunni Haroshet-Goyimgiche qoghlap bardi; Siséraning barliq qoshuni qilich astida yiqildi, birimu qalmidi.

¹⁷ Lékin Siséra piyade qéchip, Kényilerdin bolghan Heberning ayali Yaelning chédirigha bardi; chünki Hazorning padishahi Yabin bilen Kényilerdin bolghan Heberning jemeti otturisida dostluq alaqisi bar idi.

¹⁸ Yael Sisérali qarshi élishqa chiqip uninggha: – Ey xojam, kirgine! Qorqma, méningkige kirgin, dédi.

Shuning bilen Siséra uning chédirigha kirdi, u uning üstige yotqan yépip qoydi.

¹⁹ U uninggha: – Men ussap kettim, manga bir otlam su bergine, déwidi, ayal béríp süt tulumini échip, uninggha ichküzüp, andin yene uni yépip qoydi.■

²⁰ Andin Siséra uninggha: – Sen chédirning ishikide saqlap turghin. Birkim kélip sendin: – Bu yerde birersi barmu, dep sorisa, yoq dep jawab bergin, – dédi.

²¹ Emdi Heberning ayali Yael qopup, bir chédir qozuqini élip, qolida bolqini tutqinichecke shepe chiqarmay uning qéshigha bardi; u hérip ketkechke, qattiq uxlap ketkenidi. Yael uning chékisige qozuqni shundaq qaqtiki, qozuq chékisidin ötüp yerge kirip ketti. Buning bilen u öldi.

²² Shu chaghda, Baraq Sisérali qoghlap keldi, Yael aldigha chiqip uninggha: – Kelgin, sen izdep kelgen ademni sanga körsitey, – dédi. U uning

chédirigha kirip qariwidi, mana Siséra ölük yatatti,
qozuq téxiche chékisige qéqiqliq turattı.

²³ Shundaq qilip, Xuda shu küni Qanaan padishahi Yabinni Israillarning aldida töwen qildi. ²⁴ Shu waqittin tartip Israillar barghanséri küchiyip, Qanaan padishahi Yabindin üstünlükni igilidi; axirda ular Qanaan padishahi Yabinni yoqattı.

5

Nusret nezmisi

¹ Shu küni Deborah we Abinoamning oghli Baraq mundaq nezme oqudi: –

² Israilda yétekchiler yol bashlighini üçhün,
Xelq ixtiyaren özlirini pida qilghini üçhün,
Perwerdigargha teshekkür-medhiye oqunglar!

³ Ey padishahlar, anglanglar,
Ey emirler, qulaq sélinglar!

Men, men Perwerdigargha atap nezme oquymen,
Men Israilning Xudasi Perwerdigargha kuy
éytimen.

⁴ I Perwerdigar, sen Séirdin chiqqiningda,
Édomning yaylıqidin chiqip yürütsh qilghiningda,
Yer titrep, asmanlardin sular tamchidi,
Shundaq, bulutlar yamghurlirini yaghdurdi; ■

⁵ Taghlar Perwerdigarning aldida tewrendi,
Ene Sinay téghimu tewrinip ketti,

Israilning Xudasi Perwerdigarning aldida. □ ■

6 Anatning oghli Shamgarning künliride,
Hem Yaelning künliride,
Chong yollar tashlinip qélip,
Yoluchilar egri-toqay chighir yollar bilen mangatti;

7 Israilda ezimetler yoqap ketti,
Taki menki Deborah qozghilip,
Israilda bir ana süpitide peyda bolghinimghiche. □

8 *Israillar* yéngi ilahlarni tallidi;
Urush derwazilirigha yétip keldi.
Qiriq mingche Israilliqning arisida,
Ya bir qalqan ya bir neyze tépilisichu?! □

9 Qelbim Israilning emirlirige qayildur,
Ular xelq arisida özlirini ixtiyaren pida qildi;
Perwerdigargha teshekkür-medhiye oqunglar!

10 I aq ésheklerge min'genler,
I nepis zilchilerning üstide olturghanlar,
I yolda yürgenler, köngül bölünglar! □

□ **5:5** «... **Ene Sinay téghimu tewrinip ketti, Israilning Xudasi Perwerdigarning aldida**» — yaki «yeniy Sinay téghida ayan bolghan Xudanining aldida, — Israilning Xudasi Perwerdigarning aldida». ■ **5:5** Mis. 19:18; Zeb. 68:15, 16, 17; 97:5 □ **5:7**

«**Israilda ezimetler yoqap ketti**» — yaki «Israilda kent-qishlaqlar yoqap ketti». □ **5:8** «**Urush derwazilirigha yétip keldi**» — démek, Israil tirik Xudani tashlap butlarni talliwalghini üçhün Xudanining shu jazasi ularning beshigha chüshti. □ **5:10** «**nepis zilchilerning üstide olturghanlar**» — yaki «toqumlarning üstide olturghanlar». «**I aq ésheklerge min'genler, i nepis zilchilerning üstide olturghanlar, i yolda yürgenler...**» — bu ayette puritilghan mene belkim «I, Israilda hazır rahet künlerni körgüchiler, siler üçhün öz hayatini tewekkül qilghanlarni eslenglar!» dégendek bolushi mümkün.

11 Su ekilidighan jaylarda olja bölüshüwatqanlarning jushqun awazilirini anganglar!

Ular shu yerlerde Perwerdigarning heqqaniy emellirini medhiyilep,

Uning Israildiki ezimetlirining heqqaniy emel-lirini teriplishidu.

Shu waqitta Perwerdigarning xelqi chüshüp der-wazilargha ýetip kélip: —□

12 «I Deborah, oyghan, oyghan!

Oyghan, oyghan, ghezel éytqin!

Ornungdin tur, i Baraq,

Esirliringni yalap mang, i Abinoamning oghli!» — déyishidu. □

13 Mana xelqning az bir qaldisi aliyjanablargha egishish üçün chüshti,

Perwerdigarning xelqi yénimgha palwan kebi

□ **5:11 «Su ekilidighan jaylarda olja bölüshüwatqanlar...»** — démek, nusret qazan'ghanlıqtın hetta su ekelgili chiqqanlarımı oljidin özara bölüshidu. Bashqa birxil terjimi: — «Oqtyachilar-ning ghewghasidin qutulghanlar su alidighan jaylarda turup, Perwerdigarning heqqaniy emellirini medhiyilep, uning Israildiki ezimetlirining heqqaniy emellirini teriplishidu. Shu waqitta...».

□ **5:12 «I Deborah, oyghan, oyghan! ... ornungdin tur, i Baraq!...»** — 12-ayettiki nezme xelq qéchip chiqiwalghan taghqliqtın aman-ésen chüshüp, öz shehirining derwazilirigha kel-gende xushalliqidin Deborah we Baraqqa éytqan söyünüşh sözliri bolsa kérek.

chüshüp keldi.□

14 Mana, Efraimlardin Amalekte yiltiz tartip qalghanlar keldi;

Mana, Binyaminlarmu qowmliringgha qoshulup egiship keldi;

Makirdin emirler chüshüp keldi,

Zebulundin serdarliq hasisini tutqanlar yétip keldi.□

15 Issakarning emirliri Deborahgha qoshuldi;

Baraq néme qilghan bolsa Issakarmu shundaq qilip,

Uning keynidin jilghigha tap basturup étilip chüshti!

Rubenning aile-jemetliridikilerning arisida shunche ulugh niyetler qelblirige pükülgendili!□

16 Sen némishqa qotanlarning ichide turup,

Qoylargha chélin'ghan neyning awazini

□ **5:13 «Mana xelqning az bir qaldisi aliyjanablargha egishish üchün chüshti»** — démek, Xudagha sadiq bolghan «xelq qaldisi» az bolsimu, Baraq we bashqa jasaretlik ezimetlerge egeshken. Bashqa birxil terjimisi: «Xelqning az bir qaldisi küchlüklerning üstidin ghalib keldi». «Perwerdigarning xelqi yéningha palwan kebi chüshüp keldi» — bashqa birxil terjimisi: «Perwerdigarning xelqi zalimlarga qarshi chiqishqa méning yéningha chüshti». Bu ayetning yene birnechche xil terjimiliri uchrishi mumkin.

□ **5:14 «Mana, Efraimlardin Amalekte yiltiz tartip qalghanlar keldi»** — Efraim qebilisi eslide Amaleklerning zéminini igiliğen we ularni heydiwetkenidi. «Makirdin...» — «Makir» mushu yerde Manasseh qebilisige wekillik qıldı. □ **5:15 «Rubenning aile-jemetliridikilerning arisida»** — yaki «Rubenning éqinlirining boyida». «Rubenning aile-jemetliridikilerning arisida shunche ulugh niyetler qelblirige pükülgendili!» — bu nahayiti hejwiy, kinayilik gep. Rubenlerde shunche yüksek niyet bolghini bilen héchnéme qilmidi (16-ayetni körün).

anglashni xalap qalding?

Rubenning aile-jemetliridikilerning arisida shunche ulugh niyetler qelblirige pükülgendi!

¹⁷ Giléadlar bolsa Iordan deryasining u teripide turup qaldi;

Danlarmu némishqa kémilerning yénida toxtap qaldi?

Ashirlar bolsa déngiz boyida *jim* olturuwaldi,

Déngiz qoltuqlirida turup qaldi.

¹⁸ Zebulunlar janlirini ölümge tewekkül qildi;

Naftalilarmu jeng meydanidiki yuqiri jaylarda hem shundaq qildi!

¹⁹ Padishahlar hemmisi kélép, soqushti,

Qanaaniylarning padishahlirimu urushqa chiqtı;

Taanaqta, Mégiddoning su boylirida urushti.

Lékin bir'azmu kümüşh olja alalmidi!

²⁰ Asmanlarda yultuzlarmu jeng qildi,

Orbitiliridin Sisérasha qarshi jengge atlandi.

²¹ Kishon deryasining éqini *düşmenni* équitip ketti;

Shu qedimiy derya, u Kishon deryasidur!

Ey méning jénim, pütün küchüng bilen algha basqin!□

²² Ularning atlirining tuwaqliri takirang-takirang qilmaqta,

Tolparlıri chapmaqta, chapmaqta.

□ **5:21 «Kishon deryasining éqini ularni équitip ketti»** — mushu sözler yuqiriqi «asmanlardiki yultuzlar jeng qildi» dégen sözleni yorutidu. Yazda Kishon deryasi éqinida su yoq déyerlik bolidu; qishta küchlük aqidu. Shunga, shu xulasige kélimizki, hawa rayi özgirip, köp yamghur yaghqachqa, Kishon deryasi téship, Siséranning jeng harwilirini équitip ketti yaki ularni patqaqqa paturup qoydi (4-ayette shu qattiq yamghur tilgha élinidu).

23 Merozgha lenet oqunglar, deydu Perwerdigar-
ning Perishtisi,
U yerde olturghuchilargha lenet oqunglar,
Qattiq lenet oqunglar;
Chunki ular Perwerdigargha yardenme kelmidi,
Zalimlарgha qarshi Perwerdigargha yardenme
kelmidi.□

24 Ayallar ichide keniylilik Heberning ayali Yael
bext-beriketlensun,
Chédirda turghan ayallar ichide u bext-beriket tap-
sun!

25 Siséra su soriwidi, u uninggha süt berdi,
Ésizdilerge layiq bir qachida qaymaq tutti;

26 U sol qolini chédir qozuqigha,
Ong qolini tömürchining bolqisigha uzatti;
Siséranı urup,
Bash söngükini chéqip,
Chékisidin yanjip ötküzüwetti.□

27 Siséra uning ikki putining ariliqigha qiysaydi,
U yiqlidi, u Ölüktek yatti,
U uning ikki putining ariliqigha qiysaydi, u
yiqlidi,
Qiysayghan yerde u yiqlip, jan berdi.

28 Siséraning anisi penjiridin sirtqa sep saldi,
U penjirining rujikidin towlap: —
«Uning jeng harwisi némishqa shunche uzaqqiche
kelmeydu?»

□ **5:23** «**Zalimlарgha qarshi Perwerdigargha yardenme kelmidi**» — yaki «Baturlirini élip, Perwerdigargha yardenme kelmidi». □ **5:26** «**Yael** sol qolini chédir qozuqigha, ... chékisidin yanjip ötküzüwetti» — bu ayetlerge qarighanda Yael Siséraning beshigha qaqqan qozuqni bolqa bilen üch qétim urghan.

Jeng harwilirining atlirining tuyaq sadasi né mishqa shunche hayal bolidu? — dédi.

²⁹ Uning dédekliри arisida danalar jawab bérídu, Shundaqla, u derweqe öz-özige jawab bérídu: —

³⁰ «Ular oljilirini yighip bölüshüwatqan bolmisun yene?!

Herbir erkekke *ayagh asti qilishqa* bir-ikkidin qiz tegkendu,

Siséragha rengdar kiyimler,

Gül keshtilen'gen rengdar kiyimlerdin olja tegkendu,

Bulangchining boynigha aldi-keyni keshtilen'gen rengdar kiyimler tegken bolsa kérek! □

³¹ I Perwerdigar, Séning barlıq düshmenliring ene shundaq yoqutulghay!

Lékin Séni sóygenler quyashning örlewatqandiki qudrítidek küchlük bolghay!».

Shuning bilen zémin qiriq yilghiche tinch-amalıqapti.

6

Israelning gunah qilishi, jazalinishi; Xudaning Gidéonni hakimliqqa chaqirishi

¹ Israillar Perwerdigarning neziride rezil bolghanni qildi; shuning bilen Perwerdigar ularni yette yilghiche Midiyaniylarning qoligha tapshurup berdi. ² U waqitta Midiyaniylar Israelning

□ **5:30** «*Bulangchining boynigha aldi-keyni keshtilen'gen rengdar kiyimler tegken bolsa kérek!*» — yaki «*Méning boynumgha ikki aldi-keyni keshtilen'gen kiyimler olja qilip tegken bolsa kérek!*».

üstdidin ghalib kélip, Israil Midiyaniylarning sewebidin özliri üçhün taghlardin, öngürlerdin we qoram tashlardin panah jaylarni yasidi. □

³ Her qétim Israillar uruq tériganda shundaq bolattiki, Midiyaniylar, Amalekiyler we meshriqtikiler kélip ulargha hujum qilatti.

⁴ Ulargha hujum qilishqa bargahlarni tikip, zémindiki hosulni weyran qilip, Gazaghiche Israilgha héchqandaq ashliq qaldurmay, ularning qoy, kala, ésheklirinimu élip kétetti. ⁵ Chünki ular chéketkilerdek köp bolup, öz mal-charwiliri we chédirlirini élip kéletti; ularning ademliri we tögiliri san-sanaqsız bolup, zéminni weyran qilish üçhün tajawuz qilatti. ⁶ Shuning bilen Israil Midiyaniylarning aldida tolimu xar haletke chüshüp qaldi; andin Israillar Perwerdigargha nale-peryad kötürdi.

⁷ Midiyaniylarning destidin Israil Perwerdigargha peryad kötürginide shundaq boldiki,

⁸ Perwerdigar Israilgha bir peyghemberni ewetti. U kélip ulargha: – Israilning Xudasi Perwerdigar mundaq deydu: «Men silerni Misirdin chiqirip, «qulluq makani»din élip chiqqanidim; ⁹ silerni misirliqlarning qolidin, shundaqla silerge barlıq zulum qilghuchilarining qolidin qutquzup, ularni aldinglardin qoghliwétip, ularning zéminini silerge berdim ¹⁰ we silerge: «Mana, Men Perwerdigar silerning Xudayinglardurmen; siler Amoriylarning zéminida turghininglar

□ **6:2 «qoram tashlardin panah jaylarni yasidi»** — yaki «qorghanlardin panah jaylarni yasidi». Ibraniy tilida «istihkamliq jaylardin panah jaylarni yasidi».

bilen ularning ilahliridin qorqmanglar» dégenidim. Lékin siler Méning awazimgha qulaq salmidinglar», – dédi. ■

11 Andin Perwerdigarning Perishtisi kélip Ofrah dégen jayda Abiézer jemetidiki Yoashqa tewe bolghan dub derixining tüwide olturdi. U waqitta *Yoashning* oghli Gidéon Midiyaniylarning *bulangchiliqidin* saqlinish üçün sharab kölchiki ichide bughday tépiwatatti. □

12 Perwerdigarning Perishtisi uningha körünüp: – Ey jasaretlik palwan, Perwerdigar sen bilen billidur! – dédi.

13 Gidéon uningha jawab béríp: – I xojam, eger Perwerdigar biz bilen bille bolghan bolsa, bu körgülüklər némishqa üstimizge keldi? Atabowilirimiz bizge sözlep bergen uning barlıq möjiziliri qéni? Bular toghrisida ata-bowilirimiz: «Mana, Perwerdigar bizni Misirdin chiqirip kelmi-genmidi?» – dédi. Lékin bugünkü künde Perwerdigar bizni tashlap, Midiyanning qoligha tapshurup berdi! – dédi.

14 Perwerdigar uningha qarap: – Sen mushu kütchüngge tayinip, béríp Israilni Midiyanning qolidin qutquzghin! Mana, Men séni ewetken emesmu? – dédi. ■

15 Gidéon Uningha: – I Reb, men Israilni qandaq qutquzalaymen? Méning ailem bolsa Manasseh qebilisi ichide eng namriti, özüm atamning jem tide eng kichikidurmen, – dédi.

■ **6:10** 2Pad. 17:35, 38 □ **6:11** «... **sharab kölchiki ichide bughday tépiwatatti**» — sharab köchlikide bughday tépish tolimu qolaysız, elwette; bu Gidéonning Midiyaniylardin qorqqanlıqını körsitudu. ■ **6:14** 1Sam. 12:11; Ibr. 11:32

16 Perwerdigar uninggha: — Men jezmen sen bilen bille bolimen; shunga sen Midiyarlarni bir ademni urghandek urup qirisen, — dédi.

17 Gidéon Uninggha iltija qilip: — Men neziringde iltipat tapqan bolsam, men bilen sözleshküchining heqiqeten Sen Özüng ikenlikige bir alamet körsetkeysen; **18** ötünimen, men yénip kélép öz hediye-qurbanlıqimni aldinggha qoyghuche bu yerdin ketmigeysen, — dédi.

U jawab béríp: — Sen yénip kelgütche kütimen, dédi.

19 Gidéon béríp öyge kirip bir oghlaqni teyyarlap, bir efah ésil undin pétir nan pishurup, göshni séwetke sélip, shorpisini korigha usup bularni uning qéshigha élip kélép, uninggha sundi (U téxiche dub derixining tüwide olturatti). □ **20** Andin Xudaning Perishtisi uninggha: — Bu gösh bilen pétir nanlarni élip béríp, mushu yerdiki *qoram* tashning üstige qoyup, shorpini tökkin, — déwidi, u shundaq qildi. **21** Perwerdigarning Perishtisi qolidiki hasini uzitip uchini gösh bilen pétir nanlargha tekküziwidi, *qoram* tashtin ot chiqip, gösh bilen pétir nanlarni yep ketti. Shu haman Perwerdigarning Perishtisimu uning közidin ghayib boldi.

22 Shuning bilen Gidéon uning Perwerdigarning Perishtisi ikenlikini bilip: — Apla, i Reb Perwerdigar! Chataq boldi, chünki men Perwerdigarning Perishtisi bilen yüzmuyüz körüşüp qaldim...! — dédi.

23 Lékin Perwerdigar uninggha: — Xatirjem bol-

□ **6:19 «bir efah»** — 22 litr. Ashlıq az bolghan künlerde namrat bir aile üçhün bu nahayiti chong bir hediye-qurbanlıq bolattı.

ghin! Qorqmighin, ölmeyesen, — dédi.□

24 Shuning bilen Gidéon Perwerdigargha atap u yerde bir qurban'gah yasap, uning ismini «Yahweh-shalom» dep atidi. Bu qurban'gah ta bugün'giche Abiézer jemetining Ofrah dégen jayida bar.□

25 U kéchisi Perwerdigar uninggha: — Sen atangning *chong* buqisi we yette yashliq ikkinchi buqisini élip atanggha tewe bolghan Baal qurban'gahini örüp, uning yénidiki Asherah butini késiwetkin. □ **26** Andin mushu qorghanning üstige Perwerdigar Xudayinggha atalghan, belgilen'gen resim boyiche bir qurban'gah yasap, ikkinchi bir buqini élip, özüng késiwetken Asherahning parchilirini otun qılıp qalap, uni köydürme

□ **6:23** «Xatirjem **bolghin**» — ibraniy tilida «Shalom éleykum!» (Salamueleykum). Ibraniy tilida menisi adette «sanga aman-salametlik bolghay!». □ **6:24** «Yahweh-shalom» — buning menisi: «Perwerdigar xatirjemliktur». □ **6:25** «Sen **atangning buqisi we yette yashliq ikkinchi buqisini élip...**» — bashqa birxil terjimisi: «Sen atangning yash buqisini, yeni uning yette yashliq ikkinchi buqisini élip,...». «**Baal qurban'gahini örüp...**» — Baalgha atalghan qurban'gah bek chong bolsa kérek. Ikki buqa belkim qurban'gahni tartip örüşh üchün kérek bolushi mumkin. «...uning yénidiki **Asherah butini késiwetkin**» — ««Asherah»lar toghruluq 2:13 we izahatini körüng.

qurbanliq qilghin, — dédi. □

²⁷ Shuning bilen Gidéon öz xizmetchiliridin on ademni élip bérip, Perwerdigarning özige éytqinidek qildi; lékin u atisining öyidikilerdin we sheher ademliridin qorqqini üçhün, u bu ishni kündüzi qilmay, kéchisi qildi. ²⁸ Etisi seherde sheher xelqi qopup qarisa, mana, Baal qurban'gahi örütwétilegen, uning yénidiki Asherah buti késiwétilgenidi we yéngi yasalghan qurban'gahning üstide ikkinchi buqa qurbanliq qilin'ghanidi. ²⁹ Buni körüp ular bir-birige: — Bu ishni kim qilghandu? — déyishti. Ular sürüshtüriwidi, buni Yoashning oghli Gidéonning qilghanlıqi melum boldi. ³⁰ Shuning üçhün sheherning ademliri Yoashqa: — Oglungni chiqirip bergin! U Baal qurban'gahini örüp, uning yénidiki Asherahni késiwetkini üçhün öltürülsün! — dédi.

³¹ Biraq Yoash özige qarshilishishqa turghan köpchilikke jawab bérip: — Siler Baal üçhün dewalashmaqchimusiler? Siler uni

□ **6:26** «...mushu qorghanning üstige...» — yaki «...qoram téshining üstige...» «belgilen'gen resim boyiche» — «Qan.» 25:6-7ni körüng. **«özüng késiwetken Asherahning parchilirini otun qilip qalap, uni köydürme qurbanliq qilghin»** — 2:5 we izahatini körüng. Perwerdigarning perishtisi yaki Perwerdigar Öz mömin bendilirige körün'gen yerlerde, u qurban'gahlar we qurbanlıqlar toghrisidiki békitken belgilimiler bezide bashqiche bolushi mumkin. Gerche shu yer Perwerdigar Israillargha qurbanliq qilish üçhün resmiy békitken jay bolmisimu, shundaqla Gidéon özı kahin bolmisimu, Xuda beribir özı békitken belgilimilirige özı igidur; uning Gidéon'gha qilghan bu emrliri özining shundaq pewqul'adde jiddiy ewwallarda gahi waqtılarda öz belgilimilirini özgertidghanlıqını ispatlaydu.

qutquzmaqchimu? Kimki uning toghrisida dewalashsa etige qalmay ölümge mehkum qilinsun! Eger Baal derweqe bir xuda bolsa, undaqta uning qurban'gahini birsi örütwetkini üchün, u shu adem bilen özi dewalashsun! — dédi. □

³² Bu sewebtin *atisi* Gidéonni «Yerubbaal» dep atidi, chünki *atisi*: «U Baalning qurban'gahini örütwetkini üchün, Baal özi uning bilen dewalashsun!» dégenidi. □

³³ Emma Midyan, Amalekler we meshriqtikilerning hemmisi yighilip, *Iordan* deryasidin ötüp Yizreel jilghisida chédirlirini tikishti. ³⁴ U waqitta Perwerdigarning Rohi Gidéonning üstige chüshti; u kanay chéliwidi, Abiézer jemetidikiler yighilip uning keynidin egiship mangdi. ³⁵ Andin u elchilerni Manassehning zéminigha bérip, u yerni aylinip kélishke ewetiwidi, Manassehler yighilip uninggha egiship keldi. U Ashirlargha, Zebulunlargha we Naftalılargha elchi ewetiwidi, ularmu uning aldiga chiqishti.

Gidéonning Xudadin ikki qétim alamet sorishi

³⁶ Gidéon Xudagha: — Eger Sen heqiqeten éytqiningdek méning qolum bilen Israelni qutquzidighan bolsang, ³⁷ Undaqta mana, men

□ **6:31** «Siler Baal üchün dewalashmaqchimusiler?» — yaki «Siler Baal üchün jeng qilmaqchimusiler?». «...etige qalmay ölümge mehkum qilinsun!» — yaki «...mushu etigendila qalmay ölümge mehkum qilinsun!». □ **6:32** «Bu sewebtin atisi...» — ibraniy tilida «Bu sewebtin u...» yaki «Bu sewebtin ular...». «Yerubbaal» — bu isimning menisi: «Baalning özi uning bilen jeng qilsun!» (yaki «dewalashsun!»).

xaman'gha bir parche qoy térisi qoyup qoyimen; eger peqet téringin üstigila shebnem chüshüp, chörisidiki yerlerning hemmisi quruq tursa, men Özüng éytqiningdek méning qolum arqiliq Israilni qutquzmaqchi bolghiningni bilimen, — dédi.

³⁸ Ish derweqe shundaq boldi. Etisi seherde Gidéon qopup, yungni siqiwidı, liq bir piyale shebnem süyi chiqtı.

³⁹ Andin Gidéon Xudagha yene: Ghezipingni manga qozghimighaysen, men peqet mushu bir qétimla deymen! Sendin ötüney, men peqet yene bu qétim bu tére bilen sinap baqay; iltija qilimenki, emdi bu qétim peqet tére quruq bolup, chörisidiki yerning hemmisige shebnem chüshkey, — dédi. ■

⁴⁰ Bu kéchisimu Xuda shundaq qildi; derweqe peqet térla quruq bolup, chörisidiki yerning hemmisige shebnem chüshkenidi.

7

Xudaning Gidéonni ikki qétim sinishi we xatirjem qilishi

¹ Yerubbaal (yeni Gidéon) we özige qoshulghan hemme xelq etisi seher qopup, Harod dégen bulaqning yénigha bérüp chédir tiktı. Midiyaniylarning leshkergahi bolsa uning shimal teripide, Moreh égizlikining yénidiki jilghida idi. ² Emdi Perwerdigar Gidéon'gha: — Sanga egeshken xelqning sani intayin köp, shunga Men Midiyaniylarnı

ularning qoligha tapshuralmaymen. Bolmisa Israil: «Özimizni özimizning qoli qutquzdi» dep maxtinip kétishi mumkin. ³ Shuning üchün sen emdi xelqqe: «Kimler qorqup titrek basqan bolsa, ular Giléad téghidin yénip ketsun» dep jakarlighin – dédi.

Shuning bilen xelqning arisidin yigirme ikki ming kishi qaytip kétip, peqet on mingila qélip qaldi. ■

⁴ Perwerdigar Gidéon'gha yene: — Xelqning sani yenila intayin köp; emdi sen bularni suning léwige élip kelgin. U yerde Men ularni sen üchün sinaqtin ötküzey; Men kimni körsitip: «U sen bilen barsun désem», u sen bilen barsun; lékin Men kimni körsitip: «U sen bilen barmisun» désem, u sen bilen barmisun, — dédi.

⁵ Shuning bilen Gidéon xelqni suning léwige élip keldi. Perwerdigar uninggha: — Kimki it su ichkendek tili bilen yalap su ichse, ularni ayrim bir terepte turghuzghin; hem kimki tizlinip turup su ichse, ularnimu ayrim bir terepte turghuzghin, — dédi.

⁶ Shundaq boldiki, ochumini aghzigha tegküzung yalap su ichkenlerdin üch yüzü chiqtı. Qalghan-larning hemmisi tizlinip turup su ichti. ⁷ Andin Perwerdigar Gidéon'gha: — Men mushu suni yalap ichken üch yüz ademning qoli bilen silerni qutquzup, Midiyanni séning qolunggha tapshurim; lékin qalghan xelq bolsa hemmisi öz jayigha

yénip ketsun, — dédi. □

8 Shuning bilen bu üch yüz adem ozuq-tülüük we kanaylirini qoligha élishti; Gidéon Israilning qalghan barliq ademlirini öz chédirigha qayturuwétip, peqet shu üch yüz ademni élip qalди. Emdi Midiyaniylarning leshkergahi bolsa ularning töwen teripidiki jilghida idi.

9 Shu kéchisi shundaq boldiki, Perwerdigar uning-gha: — Sen qopup leshkergahqa chüshkin, chünki Men uni séning qolunggha tapshurdum; **10** eger sen chüshüshtin qorqsang, öz xizmetkaring Purahni bille élip leshkergahqa chüshkin. **11** Sen ularning néme déyishiwatqinini anglaysen, andin sen leshkergahqa *hujum qilip* chüshüşke jür'et qilalaysen, dédi.

Buni anglap u xizmetkari Purahni élip leshker-gahning chétidiki eskerlerning yénigha bardı. □

12 Mana Midyan, Amalek we barliq meshriqtik-iler chéketkilerdek köp bolup, jilghining boyigha yéyilghanidi; ularning tögiliri köplikidin déngiz sahilidiki qumdek heddi-hésabsız idi. ■

13 Gidéon barghanda, mana, u yerde birsi hem-rahigha körgen chüshini sözlep bériwatatti: — Mana, men bir chüsh kördum, chüshümde mana, bir arpa toqichi Midiyanning leshkergahiga domu-

□ **7:7** «Men mushu suni yalap ichken üch yüz ademning qoli bilen silerni qutquzup, Midiyanni séning qolunggha tapshuri-men...» — bu sinashning ehmiyiti belkim kimning jeng terepke oyghaq turuwatqanlıqını körsitishi mumkin. Su ichkende tizlinip yüzini sugha tiqip ichkenler xeterge anche segek bolmisa kérek. Bu ishlar toghruluq bashqa xil chüshenchlermu bar. □ **7:11** «jür'et qilalaysen» — ibraniy tilida «qolung küchlendürülidü». ■ **7:12**

lap chüshüpüdeк; u chédirgha kélip soquluptidek, shuning bilen chédir örülüp, düm kömtürülüp kétipu – dewatatti.

14 Uning hemrahi jawaben tebir bériп: – Buning menisi shuki, u toqach Yoashning oghli, Israilliq adem Gidéonning qilichidin bashqa nerse emestur; Xuda Midiyán we uning barlıq qoshunini uning qoligha tapshuruptu, dédi.

15 Shundaq boldiki, Gidéon bu chüshni we uning bérilgen tebirini anglap, sejde qildi. Andin u Israilning leshkergahiga yénip kélip: – Qopunglar, Perwerdigar Midiyanning leshkergahini qolunglargha tapshurdi, – dédi.

Gidéonning ghelibe qilishi

16 Shuning bilen u bu üch yüz ademni üch guruppigha bölüp, hemmisining qoligha birdin kanay bilen birdin quruq komzekni berdi; herbir komzek ichide birdin mesh'el qoyuldi.

17 U ulargha: – Siler manga qarap, méning qilghinimdek qilinglar. Mana, men leshkergahning qéshigha barghanda, néme qilsam, silermu shuni qilinglar; **18** men we men bilen hemrah bolup mangghan barlıq ademler kanay chalsaq, silermu leshkergahning chöriside turup kanay chélinglar we: «Perwerdigar üchün hem Gidéon üchün!» dep towlanglar, – dédi.

19 Kéyinki yérim kéchilik közetning bashlinishida, közetchiler yéngidin almashqanda, Gidéon we uning bilen bille bolghan yüz adem leshkergahning qéshigha keldi; andin ular kanay chélip qolliridiki komzeklerni chaqtı. **20** Shu haman

üch guruppidikilerning hemmisi kanay chélip, komzeklerni chéqip, sol qollirida mesh'ellerni tutup, ong qollirida kanaylarni élip: — Perwerdiga garga we Gidéon'gha atalghan qilich! — dep towlashqiniche, ²¹ ularning herbiri leshkergahning etrapida, öz jayida turushti; yaw qoshuni terep-terepke pétirap, warqirap-jarqirighan péti qachqili turdi. ²² Bu üch yüz adem kanay chalghanda, Perwerdigar pütkül leshkergahtiki yaw leshkerlirini bir-birini qilichlashqa sélip qoydi, shuning bilen yaw qoshuni Zérerahqa baridighan yoldiki Beyt-Shittah terepke qacthi; ular Tabbatning yénidiki Abel-Meholahning chégrisighiche qacthi.■

²³ Andin Naftali, Ashir we pütkül Manassehning qebililiridin Israillar chaqirip kélindi we ular Midiyaniylarni qoghlidi.

²⁴ Shuning bilen Gidéon Efraim pütkül taghliqini arilap kélishke elchilerni ewetip Efraimlarga: — «Siler chüshüp Midiyaniylargha hujum qilinglar, Beyt-Barahqiche, shundaqla Iordan deryasighiche barliq éqin kéchiklirini igilep, ularni tosuwélinglar», dédi. Shuning bilen Efraimning hemme ademliri yighilip, Beyt-Barahqiche we Iordan deryasighiche barliq éqin kéchiklirini igilidi. ²⁵ Ular Midiyanning Oreb we Zeeb dégen ikki emirini tutuwaldi; Orebni ular «Oreb qoram téshi» üstide, Zeebni «Zeeb sharab kölchiki»de öltürdi, Midiyaniylarni qoghlap bérip, Oreb we Zeebning bashlirini élip, Iordan deryasining u teripige Gidéonning qéshiga keldi.■

8

¹(Kéyin, Efraimlar uningga: — Sen némishqa bizge shundaq muamile qilisen, Midiyaniylar bilen soqushqa chiqqanda, bizni chaqirmidingghu, dep uning bilen qattiq déyiship ketti. ■ ² U ulargha jawaben: — Méning qilghanlirimni qandaqmu silerning qilghininglarga tengleshtürgili bolsun? Efraimning üzümlerni pasangdighini, Abiéezerlerning üzüm üzginidin artuq emesmu? ³ Xuda Midiyanning emirliri Oreb bilen Zeebni qolunglarga tapshurghan yerde, méning qolumdin kelginini qandaqmu silerning qilghininglarga tengleshtürgili bolsun? — dédi. Shundaq déwidi, ularning uningga bolghan achchiqi yandi). □

⁴ Emdi Gidéon Iordan deryasining boyigha yétip keldi. U we özige hemrah bolghan üç yüz adem hérip ketken bolsimu, ular yenila Midiyaniylarni qoghlap deryadin ötti. □ ⁵ Gidéon Sukkot shehiridikilerge: — Manga hemrah bolup kelgen kishilerge nan bersenglar, chünki ular hérip-charchap ketti. Biz Midiyanning ikki padishahi Zebah we Zalmunnani qoghlap kétip barimiz, — dédi.

⁶ Lékin Sukkotning chongliri jawab béríp: — Zebah we Zalmunna hazır séning qolunggha chüshtimu?! Biz séning mushu leshkerliringge nan bérémdüq?!

■ **8:1** Hak. 12:1 □ **8:3** «ularning uningga bolghan achchiqi yandi» — ibraniy tilida «uningha qarap ularning rohliri tinchlanduruldi». □ **8:4** «Emdi Gidéon Iordan deryasining boyigha yétip keldi... deryadin ötti» — 1-3-ayette xatirilen'gen weqeler (Efraimlarning Gidéonlarga achchiqlinishi) 4-21-ayetlerde xatirilen'gen weqelerdin kéyin bolghan bolsa kérek.

— dédi. □

7 Gidéon: — Xep! Shundaq bolghini üchün Perw-erdigar Zebah we Zalmunnani méning qolumgha tapshurghanda, etliringlarni chöldiki yantaq we shoxa bilen xamanda tépimen, — dédi.

8 Gidéon u yerdin Penuelge béríp, u yerdiki adem-lergimu shundaq déwidi, Penueldiki kishilermu uninggha Sukkottikilerdek jawab berdi. **9** U Penueldikilerge: — Men ghelibe bilen yénip kelginimde, bu munaringlarni örüwétimen, — dédi. □

10 U chaghda Zebah we Zalmunna Karkor dégen jayda idi; ular bilen mangghan qoshunda on besh mingche leshker bar idi. Bular bolsa meshriqlıqlerning pütkül qoshunidin qélip qalghanlırı idi, chünki ulardin qılıch tutqanlıridin bir yüz yigirme mingi öltürülgenidi. **11** Gidéon bolsa Nobah we Yorbixahning sherqidiki köchmenler yoli bilen chiqip Midiyanning leshkergahigha hujum qılıp, ularni tarmar qıldı; chünki leshker-gahtikiler tolimu endishsiz turghanidi. □ **12** Zebah we Zalmunna qéchip ketti; Gidéon keynidin qoghlap béríp, Midiyanning bu ikki padishahi Ze-

□ **8:6** «**Zebah we Zalmunna hazir séning qolunggha chüshtimu?!**» — ibraniy tilida «Zebah we Zalmunnanıg alqanlıri hazır séning qolunggha chüshtimu?!. «**Biz séning mushu leshkerliringge nan bérémdüq?!**» — ularning nan bermeslik sewebi belkim shuki, biz nan bergendin keyin Gidéon meghlup bolsa (uning aran üç yüz adımı bar idi), Midiyaniylar qaytip kélip bizdin öch alidu, dep qorqqan yaki bolmisa ularning Midiyaniylar bilen ittipaqi bolsa kérek. □ **8:9** «**Men ghelibe bilen yénip kelginimde...!**» — ibraniy tilida «Men aman-tinchliq élip yénip kelginimde....». □ **8:11** «... **sherqidiki köchmenler yoli...**» — ibraniy tilida «... sherqidiki chédirlarda turghuchilar yoli». Shu yer Midiyaniylarning zémini ichide idi.

bah we Zalmunnani tutuwaldi; u pütkül leshker-gahtikilerni alaqzade qilip tiripiren qiliwetti.■

13 Andin Yoashning oghli Gidéon Heres dawinidin ötüp, jengdin qaytip keldi. **14** U Sukkotluq bir yash yigitni tutuwélip, uningdin sürüshte qiliwidi, yigit uninggha Sukkotning chongliri we aqsaqallirining isimlirini yézip berdi. Ular jemiy bolup yet-mish yette adem idi. **15** Andin Gidéon Sukkotning ademlirining qéshiga yétip barghanda: — Siler méni zangliq qilip: «Zebah we Zalmunna hazır séning qolunggha chüshtimu? Biz séning bilen bille mangghan mushu harghin ademliringge nan béréremduq?» dégenidinglar! Mana, u Zebah we Zalmunna dégenler! — dédi.□

16 Shuni dep u sheherning aqsaqallirini tutup kélip, chöldiki yantaq bilen shoxilar ni élip kélip, ular bilen Sukkotning ademlirini urup edipini berdi.□

17 Andin u Penuelning munarini örüp, sheherdiki ademlerni öltürdi.

18 Gidéon Zebah we Zalmunnani soraq qilip: — Siler ikkinglar Taborda öltürgen ademler qandaq ademler idi? — dep soriwidi, ular jawab bérip: — Ular sanga intayin oxshaytti; ularning herbiri shahzadidek idi, — dédi.

19 U buni anglap: — Ular méning bir tughqan-lirimdur, biz bir anining oghullirimiz. Perwerdigarning hayatı bilen qesem qilimenki, siler

■ **8:12** Zeb.83:11-12 □ **8:15** «Zebah **we Zalmunna**» — ibraniy tilida «Zebah we Zalmunnanıq alqanlırı». □ **8:16** «... **ular bilen Sukkotning ademlirini urup edipini berdi**» — yaki «...ular bilen Sukkotning ademlirini «xamanda tepti»». Ularnı öltürgen bolushi mümkün (17-ayetnimu körünگ).

eyni waqitta ularni tirik qoyghan bolsanglar, men silerni hergiz öltürmeyttim, — dédi;

20 shuning bilen u chong oghli Yeterge: — Sen qopup bularni öltürgin, — dédi. Lékin oghul kichik bolghachqa qorqup, qilichini sughurmidi.

21 Shuning bilen Zebah we Zalmunna: — Sen özüng qopup bizni öltürgin; chünki adem qandaq bolsa küchimu shundaq bolidu, — dédi. Shundaq déwidi, Gidéon qopup Zebah we Zalmunnani öltürdi. U tögilirining boynidiki hilal ay shekillik bézeklerni éliwaldi. ■

Gidéonning padishah bolushni ret qilishi we but-pereslik yoligha kirishi

22 Andin Israillar Gidéon'gha: — Sen bizni Midiyanning qolidin qutquzghanikensen, özüng bizge padishah bolghin; oglung we oglungning oghlimu bizning üstimizge höküm sürsun, — dédi.

23 Emma Gidéon ulargha jawab bérip: — Men üstünglerge seltenet qilmaymen, oglummu üstünglerge seltenet qilmaydu; belki Perwerdigar Özi üstünglerge seltenet qilidu, dédi. □

24 Andin Gidéon ulargha yene: — Silerge peqet birla iltimasim bar: — Her biringlar öz oljanglardin halqa-zérilerni manga beringlar, dédi (Midiyanlar Ismaillardin bolghachqa, herbiri altun zire-halqilarни taqaytti).

■ **8:21** Zeb. 83:11-12 □ **8:23** «Men üstünglerge seltenet qilmaymen» — Israelning telipi (22-ayet): «Sen Gidéon bizge padishah bolghaysen» dégenliktur. Gidéon ulargha hakimliq qilghini bilen ularning telipini qet'iy ret qilidu («Kirish söz»imizni, «Samuil (1)» 8-we 12-bab we «Samuil (1)»diki «Qoshumche söz»imiznimu körüng).

25 Ular jawaben: — Bérishke razimiz, dep yerge bir yépinchini sélip, herbiri uning üstige oljisidin zire-halqilarni élip tashlidi. **26** Ü sorap yighqan altun zirilerning éghirqliq bir ming yette yüz shekel altun idi, buningdin bashqa Midiyen padishahliri özige asqan hilal ay shekillik buyumlar, zunnar, uchisigha kiygen sösün éginler we tögilerning boynigha asqan altun zenjirlermu bar idi. □

27 Gidéon bu nersilerdin bir efod yasitip, öz shehiri Ofrahta qoyup qoydi. Netijide, pütkül Israil uni izdep buzuqchiliq qildi. Buning bilen bu nerse Gidéon we uning pütün ailisige bir tor-tuzaq boldi. □

28 Midiyaniylar shu teriqide Israillarning aldida boysundurulup, ikkinchi bash kötürelmidi; zémén Gidéonning künliride qiriq yilghiche tincharamliq tapti.

29 Yoashning oghli Yerubbaal qaytip bérip, öz öyide olturdi. **30** Gidéonning ayalliri köp bolghachqa, uning pushtidin yetmish oghul töreldi. **31** Shekemde

□ **8:26** «1700 shekel» — altun bolsa belkim 20 kilogramche kéletti. □ **8:27** «efod» — eslide bash kahin kiyidighan alahide birxil kiyim idi. U togruluq «Mis.» 28:6-30 we izahatlini körüng. Musa peyghember Israillargha békitken qanun boyiche pütkül Israil üçhün peqet birla efod bolushi kérek; uning üstige peqet Bash kahinla uni taqishi kérek idi. «...**pütkül Israil efodni** izdep buzuqchiliq qildi» — Musa peyghember békitken qanun boyiche «efod» arqliq Israil xelqi Xudadin yol soriyalaytti. Lékin Gidéon yasighan bu efod Xuda békitken efod emes we kahinlarning ýetekchilik astida ishlitilgen emes. Netijide Gidéon we ailisidikiler shu efod arqliq hoquqini chektin ashurup yürgüzgen we Israillar efodqa but süpitide choqunup ketken oxshaydu. «Buzuqchiliq» — Xuda aldida herqandaq butpereslik «rohiy buzuqluq» yaki «rohiy pahishiwazliq» dep hésablinidu.

uning bir kénizikimu bar idi; u uninggha bir oghul tughup berdi, Gidéon uning ismini «Abimelek» dep qoydi.□

³² Yoashning oghli Gidéon uzun ömür körüp, qérip alemdin ötti. U Abiézerlerge tewe bolghan Ofrahda, öz atisi Yoashning qebrisige depne qilindi.

³³ Gidéon ölgendin kéyin Israillar keynige yénip, Baal butlirigha egiship buzuqchiliq qildi we «Baal-Bérít»ni özlirining ilahi qilip békitti. ³⁴ Shundaq qilip Israillar özlirini etrapidiki barliq düshmenlirining qolidin qutquzghan öz Xudasi Perwerdigarni untudi ³⁵ we shuningdek Gidéonning Israilgha qilghan hemme yaxshiliqlirini héch eslimey, Yerubbaal (yeni Gidéon)ning jemetige héchbir méhribanlıq körsetmidi.

9

Abimelekning aka-ukilirini öltürüushi we padishah boluwélishi

¹ Emdi Yerubbaalning oghli Abimelek Shekemdiki anisining aka-ukilirining qéshigha bérüp, ular we anisining atisining pütkül jemetidiklerge: —

² Siler Shekemdiki barliq ademlerning quliqigha söz qilip ulargha: «Siler üchün yetmish kishi,

□ **8:31** «...u **Gidéon'gha** bir oghul tughup berdi, Gidéon uning ismini «Abimelek» dep qoydi» — qiziq bir yéri shuki, Gidéon padishah bolushni ret qilghini bilen padishahdekköp ayallıq bolghan we Shekemdiki kénizikidin tughulghan oghligha «ménying atam padishahdur» («Abimelek») dep isim qoyghan.

yeni Yerubbaalning oghulliri üstünglerge höküm sürgini yaxshimu yaki birla ademning üstünglerdin höküm sürgini yaxshimu? Ésinglarda bolsunki, men silerning qan-qérindishinglarmen» — dégen gépimni yetküzunglar, — dédi. □

³ Shuning bilen uning anisining aka-ukiliri u toghruluq bu geplerning hemmisini Shekemdikilerning qulaqlırigha éytti. Ularning köngli Abimelekke mayil bolup: — U bizning qérindishimiz iken'ghu, diyiship, ⁴ Baal-Béritning butxanisidin yetmish shekel kümüşhni élip, uninggha berdi. Bu pul bilen Abimelek birmunche bikar telep lükcheklerni yallap, ulargha bash boldi. ⁵ Andin u Ofrahqa, atisining öyige béríp özining aka-ukiliri, yeni Yerubbaalning oghulliri bolup jemiy yetmish ademni bir tashning üstide öltürüwetti. Lékin Yerubbaalning kichik oghli Yotam yoshuruniwalghachqa, qutulup qaldi.

⁶ Andin pütkül Shekemdikiler we Beyt-Millodikilerning hemmisi yighiliship béríp Abimelekni Shekemdiki dub derixining tüwide padishah qılıp tiklidi. □ ■

⁷ Bu xewer Yotamgha yetküzüldi; u béríp Gerizim téghining choqqisigha chiqip, u yerde turup yuqiri awazda köpchilikke towlap: — Ey Shekem chongliri, méning sözümge qulaq sélinglar, andin

□ **9:2** «...men silerning qan-qérindishinglarmen» — ibraniy tilida «...men silerning sönek we etliringlardinmen». □ **9:6** «**ular**... yighiliship béríp Abimelekni Shekemdiki dub derixining tüwide padishah qılıp tiklidi» — ilgiri Yeshua peyghember shu jayda xelq bilen «Xudanıng yolida mangaylı» dep ehde tütüp, ehdinamini shu dub derixining tüwige kömüp qoyghan («Ye.» 24:26). ■ **9:6** Ye. 24:26

Xudamu silerge qulaq salidu. □ 8 Künlerdin bir künü derexler özlirining üstige höküm süridighan bir derexni mesihlep padishah tikleshke izdep chiqip, zeytun derixige: — Üstimirizge padishah bolup bergin, deptiken. 9 Zeytun derixi ulargha jawab béríp: — Xudagha we insanlargha bolghan hörmetni ipadileydighan méyimni tashlap, bashqa derexlerning üstide turup pulanglashqa kétemdim? — deptu.

10 Buni anglap derexler enjür derixinining qéshigha béríp: — Sen kélip üstimirizge padishah bolghin, dep iltija qiliptu; 11 Enjür derixi ulargha jawab béríp: — Men öz shirnem bilen yaxshi méwemni tashlap, bashqa derexlerning üstide turup pulanglashqa kétemdim? — deptu.

12 Shuning bilen derexler üzüm talliqining qéshigha béríp: — Sen kélip bizning üstimirizge padishah bolghin, deptu, 13 üzüm téli ulargha jawab béríp: — Men Xuda bilen ademlerni xush qilidighan yéngi sharabni tashlap, bashqa derexlerning üstide turup pulanglashqa kétemdim? — deptu.

14 Andin derexlerning hemmisi azghanning qéshigha béríp: — Sen kélip bizning üstimirizge padishah bolghin, deptu; 15 azghan ulargha jawab béríp: — Eger siler méni semimiy niyitinglar bilen üstünglerge padishah qilishni xalisanglar, kélip ménинг sayemning astida panahlininglar; bolmisa, azghandin bir ot chiqidu we Liwanning

□ 9:7 «u béríp **Gerizim téghining choqqisigha chiqip, u yerde turup yuqiri awazda köpchilikke towlap...**» — démisekmu, Gerizim téghi Shekem shehirining udulida turidu.

kédir derexlirini yep kétidu! — deptu.□

16 Eger silerning Abimelekni padishah qilghininglar rast semimiwy we durus niyet bilen bolghan bolsa, Yerubbaal we uning ailisidikilerge yaxshiliq qilghan, uning qilghan emelliri boyiche uningha qayturghan bolsanglar — □ **17** (chünki atam siler üchün jeng qilip, öz jénini xeterge tewekkul qilip silerni Midiyanning qolidin qutquzdi! **18** Lékin siler bugün atamning jemetige qarshi qozghilip, uning oghullirini, jemiy yetmish ademni bir tashning üstide öltürüp, uning dédikining oghli Abimelekni tughqininglar bolghini üchün Shekem xelqining üstige padishah qilip tiklepsiler!) **19** — emdi eger siler Yerubbaal we jemetige semimiwy we durus muamile qilghan bolsanglar, siler Abimelektin xushalliq tapqaysiler, umu silerdin xushalliq tapqay! **20** Lékin bolmisa, Abimelektin ot chiqip, Shekemdikiler we Beyt-Milloning xelqini yep ketsun; shundaqla, Shekemdikiler we Beyt-Milloning xelqidin ot chiqip, Abimelekni yep ketsun! — dédi.

21 Yotam qérindishi Abimelektin qorqup, qéchip Beer dégen jaygha bérip, u yerde olturaqlıship qaldı.

□ **9:15 «... bolmisa, azghandin bir ot chiqidu we Liwanning kédir derexlirini yep kétidu!»** — Yotamning bu temsili öz atisini körsitudu, elwette; Gidéon gerche «tégi pes» adem bolsimu, Israilgha ýetekchilik qilishqa öz hayatini birnechche qétim tewekkül qıldı; shuning üchün Israillar uningha we ailisige méhir-shepget körsitishi kérek. □ **9:16 «Yerubbaal»** — yeni «Gidéon» — 6:32ni körüng. **«uning qilghan emelliri boyiche...»** — ibraniy tilida «uning qollirining emelliri boyiche...».

22 Abimelek Israilgha üch yil seltenet qildi.
 23 Xuda Abimelek bilen Shekemning ademliri otturisigha bir yaman roh ewetti; shuning bilen Shekemdikiler Abimelekke asiyliq qilishqa qozghaldi. □ 24 Buning meqsiti, Yerubbaalning yetmish oghligha qilin'ghan zorawanliq we qan qerzni ularni öltürgen qérindishi Abimelekning boynigha chüshürüsh, shundaqla öz aka-ukilirini öltürüşke uni qollap-quwwetligen Shekemdiki kishilerning beshiga chüshürüshtin ibaret idi.

25 Shekemdiki kishiler Abimelekni tutmaqchi bolup, taghlarning choqqilirigha paylaqchilarни böktürme qilip turghuzdi; ular u yerdin ötken yoluchilarning hemmisini bulang-talang qildi. Bu ish Abimelekke yetküzüldi.

26 Ebedning oghli Gaal öz aka-ukiliri bilen Shekemge köchüp kéliwidi, Shekemdiki kishiler uninggha ishench baglap uni öz yar-yöliki qildi.

27 Shundaq qilip ular sheherdin étizliqqa chiqip, üzümzarlarning üzümlirini üzüp siqip, sharab yasap, shadlıq qilip öz butining ibadetxanisigha kirip, yep-ichiship Abimelekning üstidin lenet oqughili turdi. □ 28 Ebedning oghli Gaal: — Abimelek dégen kim idi? Shekem dégen néme idi, biz néme dep uninggha xizmet qilghudekmiz?! U Yerubbaalning oghli emesmu? Zebul uning nazatetchisi emesmu? Siler Shekemning atisi Hamorning ademlirining xizmitide bolsanglar bolidu! Biz néminshqa Abimelekning xizmitide

□ 9:23 «bir yaman roh» — bir jin, démek. □ 9:27 «sharab yasap,...» — ibraniy tilida «üzümlerni dessep,...».

bolidikenmiz? □ 29 Kashki bu xelq méning qol astimda bolsa idi! U chaghda men Abimelekni heydiwtettim! Men Abimelekke: — Öz qoshuningni köpeytip, jengge chiqqin! — dégen bolattim.

30 Emdi sheher bashliqi Zebul Ebedning oghli Gaalning bu sözlirini anglighinida, achchiqi kélip, 31 elchilerni Abimelekning qéshiga yoseturunche ewetip: «Mana, Gaalning oghli qérindashliri bilen Shekemge kéliwatidu; mana, sheherni silige qarshi chiqishqa qutritiwatidu. □ 32 Shunga sili ademlirini élip bugün kéche *sheher* etrapidiki étizliqqa béríp marap olturghayla; 33 ete kün chiqqan haman qozghilip sheherge hujum qilghayla; u we uning ademliri silige qarshi chiqqanda, sili ehwalgha qarap uningha taqabil turghayla, — dédi.

34 Buni anglap, Abimelek hemme ademlirini élip,

□ 9:28 «**Abimelek dégen kim idi? Shekem dégen néme idi, biz néme dep uningha xizmet qilghudekmiz?!** U Yerubbaalning oghli emesmu?» — oqurmenlerning éside barki, «Yerubbaal» dégenning menisi «Baalning özi kélip uning bilen jeng qilsun!» dégenlik bolup, Gidéon (yeni, Yerubbaal)ningmu Baalgha qarshi turidighanlıqını bildüretti. Shunga Gaalning sözining menisi Shekem dikiler baalperesler turup, némishqa Baalgha qarshi turghan ademning oghlining xizmitide bolidu?» dégendek idi. «siler **Shekemning atisi Hamorning ademlirining xizmitide bolsanglar bolidu**» — oqurmenlerning éside barki, Yaqup peyghemberning dewrider Shekem dikiler Hamor dégen bir kishige bégindi idi («Yar.» 34-babni körüng). Hamor tunji oghligha sheherning namini isim qılıp qoyghan. «Shekemning atisi» del mushu Hamorni körsitidu; Abimelek sheherni sorashtin burun «sheher bashliqi» Hamorning jemetidikilerdin chiqqan bolsa kerek. □ 9:31 «**Mana, sheherni silige qarshi chiqishqa qutritiwatidu**» — yaki «Mana, sheherni silige qarshi turushqa mustehkemlewatidu».

kéchisi chiqip, töt topqa bölünüp, yoshurunup Shekemge hujum qilishqa marap olturdi.

³⁵ Ebedning oghli Gaal sirtqa chiqip sheherning derwazisida öre turghanda, Abimelek öz ademliri bilen yoshurun'ghan jaydin chiqtı. ³⁶ Gaal xelqni körüp Zebulgha: — Mana tagh choqqiliridin ademler chüshüwatidu, dédi. Lékin Zebul uninggha jawaben: — Taghlarning kölenggisi sanga ademlerdek köründü, — dédi.

³⁷ Gaal yene söz qilip: Mana, bir top ademler dönglerdin chüshüp kéliwatidu, yene bir top ademler «Palchilarning dub derixi»ning yoli bilen kéliwatidu, — dédi.

³⁸ Andin Zebul uninggha: — Séning: «Abimelek dégen kim idi, biz uning xizmitide bolattuqmu?» dep chong gep qilghan aghzing hazir qéni? Mana bular sen közge ilmighan xelq emesmu? Emди chiqip ular bilen soqushup baqqin! — dédi.

³⁹ Shuning bilen Gaal Shekemdikiler bilen chiqip Abimelek bilen soqushushqa bashlidi. ⁴⁰ Lékin Abimelek uni meghlup qilip qoghlidi; u uning aldidin qacti, shundaqla nurghun yarilan'ghan ademler sheherning derwazisighiche yétiship ketkenidi. ⁴¹ Andin Abimelek Arumahda turup qaldı. Zebul bolsa Gaal we uning qérindashlirini qoghlap, ularning Shekemde turushigha yol qoymidi. ⁴² Etisi *Gaaldikiler* dalagha chiqtı; bu xewer Abimelekke yetkende ⁴³ u xelqini élip, ularni üch topqa bölüp, dalada yoshurunup marap turdi; u qarap turuwidi, Shekem xelqi sheherdin chiqtı. U qopup ulargha hujum qildi. ⁴⁴ Abimelek we uning bilen bolghan birinchi top atlinip sheherning derwazisining aldigha

bésip béríp, u yerde turdi; qalghan ikki top étilip béríp dalada turghan ademlerge hujum qilip ularni qiriwetti. ⁴⁵ Shu teriqide Abimelek pütün bir kün sheherge hujum qilip, uni élip, uningda turuwatqan xelqni öltürüp, sheherni xaniweyran qilip üstige tuzlarni chéchiwetti.

⁴⁶ Shekem munaridiki ademlerning hemmisi buni anglap, Bérit dégen butning ibadetxanisidiki qorghan'gha kiriwaldi. □ ⁴⁷ Shekem munaridiki ademler bir yerge yighiliwaptu, dégen xewer Abimelekke yetti. ⁴⁸ Shuning bilen Abimelek ademlirini élip Zalmon téghigha chiqtı; u qoligha paltini élip derexning bir shéxini késip élip, öshnisige qoyup, andin özi bilen bolghan xelqqe: — Méning néme qilghinimni kördünglar, emdi silermu tézdin shundaq qilinglar, — dédi.

⁴⁹ Buni anglap xelqning herbiri Abimelektek birdin shaxni késip élip, uningga egiship béríp, shaxlarni qorghanning yénigha döwilep, ot qoyup qorghan we uningda bolghanlarni köydürüwetti. Buning bilen Shekemning munaridiki hemme ademler, jemiy mingche er-ayal öldi.

⁵⁰ Andin Abimelek Tebezge béríp, u yerde bargah qurup Tebezke qorshap, hujum qilip uni ishghal qildi. ⁵¹ Lékin sheherning otturisida mustehkem bir munar bar idi; barlıq er-ayal, jümlidin sheherning hemme chongliri u yerge

□ **9:46 «Shekem munaridiki ademler... buni anglap, Bérit dégen butning ibadetxanisidiki qorghan'gha kiriwaldi»** — bu ayetke qarighanda «Shekem munari» Shekem shehiridin ayrim tursa kérek. Muminchılıki barki, u «Beyt-Millo» dégen jaygha oxshashtur (9:20-ayette xatirilen'gen lenetni körüng).

qéchip béríp, derwazini ichidin taqap, munarning üstige chiqiwaldi. ⁵² Abimelek munargha hujum qilip, uninggha ot qoyushqa munarning derwazisigha yéqinlashqanda, ⁵³ bir ayal yarghunchaqning üstünki téshini Abimelekning beshigha étip uning bash süngikini sunduriwetti. ■ ⁵⁴ Andin Abimelek derhal öz yarighini kötürguchi yigitni chaqirip uninggha: – Qilichingni sughurup méni öltürüwetkin; bolmisa, xelq méning toghramda: «Bir ayal kishi uni öltürüwétiptu» déyishidu, – dédi. Buni anglap yigit uni sanjip öltürüwetti.

⁵⁵ Andin Israilning ademliri Abimelekning ölginini körüp, ularning hemmisi öz jaylirigha qaytip kétishti. ⁵⁶ Shundaq qilip Xuda Abimelekning özining yetmish aka-ukisini öltürüp, atisigha qilghan rezillikini uning öz beshigha yandurdi; ⁵⁷ shuningdek Xuda Shekemning ademliri qilghan barliq yamanliqlirinimu ularning beshigha yandurup chüshürdi. Buning bilen Yerubbaalning oghli Yotam éytqan lenet ularning üstige keldi.

10

Tola we Yairning «hakim» bolushi

¹ Abimelektin kéyin Issakar qebilisidin bolghan Dodoning newrisi, Puahning oghli Tola dégen kishi Israilni qutquzushqa turdi; u Efraimning taghliridiki Shamir dégen jayda turatti; ² u Israilgha yigirme üch yil hakim bolup alemdin ötti we Shamirda depne qilindi.

3 Uningdin kéyin Giléadliq Yair turdi; u Israilgha yigirme ikki yil hakim boldi. **4** Uning ottuz oghli bolup, ular ottuz texeyege minip yüretti. Ular ottuz sheherge igidarchiliq qilatti; bu sheherler Giléad yurtida bolup, ta bugün'giche «Yairning kentliri» dep atalmaqta. □ **5** Yair wapat bolup, Kamonda depne qilindi.

Israilning yene gunahqa pétishi

6 Lékin Israillar yene Perwerdigarning neziride rezil bolghanni qilip, Baal bilen Asherah but-lirigha bash urup, shundaqla Suriyening ilahliri, Zidondikilerning ilahliri, Moabning ilahliri, Ammoniylarning ilahliri we Filistiylernening ilahlirining ibaditige kirip, Perwerdigarni tashlap, uningga ibadette bolmidi. □ ■ **7** Shuning bilen Perwerdigarning ghezipi Israilgha qozghilip, ularni Filistiylernening we Ammoniylarning qoligha tashlap berdi. □ **8** Bular bolsa shu yili Israillarni qattiq bésip ezdi; andin ular Iordan deryasining meshriq teripide Amoriylarning zéminidiki Giléadta olturushluq barliq Israil xelqige on sekkiz yilghiche zulum qildi. □ **9** Ammoniylar yene Iordan deryasidin ötüp, Yehuda, Binyamin we Efraim jemetige qarshi hujum qildi: shuning bilen pütkül Israil qattiq azablandi.

-
- **10:4** «Yairning kentliri» — yaki «Hawwot-Yair». □ **10:6**
 «Suriye» — ibraniy tilida «Aram». ■ **10:6** Hak. 2:11; 3:7; 4:1;
6:1 □ **10:7** «... Ammoniylarning qoligha tashlap berdi» — ibraniy tilida «...Ammoniylarning qoligha sétip berdi». □ **10:8**
 «... Iordan deryasining meshriq teripide» — ibraniy tilida «... Iordan deryasining u teripide».

10 Shuning bilen Israillar Perwerdigargha peryad qilip: — Biz sanga gunah qilduq, öz Xudayimizni tashlap, Baal butlirining qulluqigha kirip kettuq, dédi.

11 Perwerdigar Israillargha: — Men silerni misirliqlardin, Amoriylardin, Ammoniyardin we Filistiylerdin qutquzghan emesmidim?

12 Zidoniylar, Amalekler we Maonlar kélip silerge zulum qilghinida, Manga peryad qilghininglarda silerni ularning qolidin qutquzghan emesmidim?

13 Shundaqtimu, siler yene Méni tashlap, yat ilahlarning qulluqigha kirdinglar. Men silerni emdi qutquzmaymen! ■ **14** Emdi béríp özünglar tallighan ilahlargha peryad qilinglar, qiyinchiliqqa qalghan chéghinglarda shular silerni qutquzsun, — dédi.

15 Emma Israillar Perwerdigargha yalwurup: — Biz gunah qilduq! Emdu neziringge néme yaxshi körünse bizge shundaq qilghin, bizni peqet mushu bir qétimla qutquzuwalghaysen! — dédi.

16 Shuning bilen Israil yat ilahlarni öz arisidin chiqirip tashlap, Perwerdigarning ibaditige kirishti; *Perwerdigar* Israilning tartiwatqan azab-oqubetlirini körüp, köngli yérim boldi.

Ghérip ademning serdar bolushi – Yeftah

17 Shu waqitta Ammoniyalar toplinip Giléadta chédirgah tiki; Israillarmu yighilip kélip Mizpahgha chüshüp chédirgah tiki. **18** Giléadtiki xelqning chongliri özara: — Kim Ammoniyalar

bilen soqushushqa bashlamchi bolsa, u barliq Giléadttikilerge bash bolidu, dédi.■

11

¹ Shu chaghda Giléadliq Yeftah dégen kishi batur palwan idi. U bir pahishe ayalning oghli bolup, Giléadtin törelgenidi. □ ■ ² Lékin Giléadning öz ayali uninggha birnechche oghul bala tughup bergenidi; bu ayaldin tughulghan oghulliri chong bolghanda Yeftahni öydin qoghalap: — Sen bashqa xotundin bolghan oghul bolghachqa, atimizning öyidin mirasqa ige bolmaysen, — dédi.

³ Shuning bilen Yeftah qérindashliridin qéchip, Tob dégen zéminda turup qaldi. Shu yerde birmunche bikar telepler Yeftahning etrapigha bir-birlep yighthildi. Ular uning bilen kirip-chiqip yüretti.□

⁴ Emma birnechche waqt ötkende Ammoniylar Israil bilen soqushqa chiqtı. ⁵ Ammoniylar Israilgha hujum qilghanda Giléadning aqsaqalliri Yeftahni Tob zéminidin élip kelmekchi bolup uning yénigha

■ **10:18** Hak. 11:6, 9, 10, 11 □ **11:1** « *Yeftah* bir pahishe ayalning oghli bolup, Giléadtin törelgenidi» — Yeftahning atisi Giléad Manassehning newrisi Giléad emes, elwette («Chöl.» 26:29). Lékin u Giléadttikiler arisesida ularning chonglirining biri bolsa kérek. «Giléad» (menisi «tashlıq rayon») dégen jay xéli burunla shu nam bilen tonulghan (mesilen «Yar.» 31:21). Manassehning newrisi Giléadqa shu yerning namini isim qılıp qoyghan oxshaydu; kéyin uning ejdadlırları derweqe shu rayonda olturaqlashti. ■ **11:1** Ibr. 11:32
 □ **11:3** «... *chiqip-kirip yüretti*» — ibraniy tilida bu ibare belkim bulangchılıq qılışqa chiqishni körsitishi mümkün.

bardi. ⁶ Ular bérip Yeftahqa iltija qilip: — Bizning Ammoniylar bilen urush qilishimiz üçün sen kélip bizge serdar bolup bergin, — dédi.

⁷ Yeftah Giléadning aqsaqallirigha jawaben: — Siler méni öch körüp atamning jemetidin heydiwetkenidenglarghu, emdi béschinglarga balayı'apet chüshkende qandaqsige méning qéshimgha kélip qaldinglar, — dédi.

⁸ Giléadning aqsaqalliri Yeftahqa: — Durus, lékin séni biz bilen bille bérip Ammoniylargha qarshi jeng qilip, Giléadta hemme olturuwatqanlarga bash bolsun dep, qéshinggha kelduq, — dédi.

⁹ Yeftah Giléadning aqsaqalliridin: — Eger siler méni Ammoniylar bilen soqushushqqa yandurup barghininglarda, Perwerdigar ularni méning qolumgha tapshursa, men silerge bash bolamdimen? — dep soridi.

¹⁰ Giléadning aqsaqalliri Yeftahqa jawab bérip: — Éytqiningdek qilmisaq, Perwerdigar Özi arimizda guwah bolup höküm chiqarsun! — dédi.

¹¹ Buni anglap Yeftah Giléadning aqsaqalliri bilen bardi; xelq uni özlirige hem bash hem serdar qilip tikli. Yeftah Mizpahgha barghanda hemme sözlirini Perwerdigarning aldida bayan qildi.□

Yeftahning tarixtin ders bérishi

¹² Andin Yeftah Ammoniylarning padishahigha elchilerni ewetip, uningdin: — Méning zéminimgha

□ **11:11** «...hemme sözlirini Perwerdigarning aldida bayan qildi» — bashqa birxil terjimisi: «hemme ishlarni Perwerdigarning aldida yürgüzetti».

bésip kirip, men bilen soqushushqa mende néme heqqinq bar idi? — dep soridi.

13 Ammonylarning padishahi Yeftahning elchilirige jawab béríp: — Chünki Israillar Misirdin chiqip kelgende ular Arnon deryasidin tartip *shimaldiki* Yabbok équinighiche we *gherzte* Iordan deryasighiche méning zéminimni bulap igiliwalghanidi. Emdi sen bu yerlerni tinchliq bilen manga yandurup ber! — dédi.

14 Yeftah elchilerni Ammonylarning padishahining qéshigha yene ewetip **15** uninggha: — Yeftah söz qılıp mundaq deydu: «Israil ne Moabning zéminini ne Ammonning zéminini igilimidi, ■ **16** belki ular Misirdin chiqip kelgende chöl-bayawanda méngip Qizil déngizdin ötüp, andin Qadesh dégen jaygha yétip kelgenidi; **17** shu chaghda Israilliqlar Édom padishahining qéshigha elchiler ewetip: «Zéminliridin késip ötüwélishqa ijazet bergeyla» dep soriwidi, Édom padishahi unimighanidi. Shuning bilen ular Moab padishahining qéshigha *iltija bilen* elchilerni ewetse, umu qoshulmighanidi. Shu sewebtin Israillar Qadeshte turup qalghan; ■ **18** andin ular chöl-bayawan bilen méngip Édom zémini bilen Moab zéminini aylinip ötüp, Moab zéminining sherq teripidin kélép, axirida Arnon deryasining shu qétida chédir tikti. Ular Moabning chégrisi ichige kirmidi; chünki Arnon deryasi Moabning chégrasidur. **19** Andin Israil Amoriylarning padishahi Sihon'gha, yeni

Heshbonning padishahining qéshigha elchilerni ewetip: «Bizning zéminlirining ichidin ötüp öz jayimizgha bériwélishimizgha ijazet bergeyela» — dédi. ■

20 Lékin Sihon Israilgha ishench qilalmay, yurtidin ötkili qoymidi; u belki xelqlirining hemmisini yighip, Jahzah dégen jaygha chüshüp chédirgah tikip, Israil bilen urushti. **21** Emma Israilning Xudasi Perwerdigar Sihonni barliq xelqi bilen qoshup Israilning qoligha tapshurdi, Israillar ularni urup qirdi. Andin Israil shu yerde olturushluq Amoriylarning hemme zéminini igilidi. **22** Arnon deryasidin tartip Yabbok équinighiche, chöl-bayawandin tartip Iordan deryasighiche Amoriylarning pütkül zéminini igilidi. ■ **23** Israilning Xudasi Perwerdigar Amoriylarni Öz xelqi bolghan Israilning aldidin qoghlap chiqardi, emdi sen shu yurtqa ige bolmaqchimusen? **24** Séning ilahing Qémosh sanga igiletken yerge özüng ige boldungghu? Shuninggha oxshash Perwerdigar Xidayimiz aldimizdin heydep chiqiriwetken xelqning yérite bolsa, bizmu shuninggha ige bolimiz. □

25 Emdi sen derweqe Moabning padishahi bolghan Zipporning oghli Balaqtinimu küchlükmu? U qachan Israil bilen tirkeshken yaki Israil bilen

■ **11:19** Chöl. 21:22; Qan. 2:26

■ **11:22** Qan. 2:36

□ **11:24** «Séning ilahing Qémosh sanga igiletken yerge özüng ige boldungghu?» — Yeftahning «ilahing Qémosh» dégini hergizmu Qémoshni heqiqeten «bir xuda» dep étirap qilghini emes, el-wette. U peqet ishlarni Ammoniyarlarning padishahining közqarishi boyiche bayan qilidu, xalas. 27-ayetni körün.

jeng qilishqa jür'et qilghan? ■ 26 Yene kélip, Israil Heshbon we uninggha qarashliq yéza-qishlaqlarda, Aroer we uninggha qarashliq yéza-qishlaqlarda hemde Arnon deryasining boyidiki barliq sheherlerde üch yüz yil makan tutup olturghan waqt-larda, néminshqa siler shu yerlerni qayturuwalmid-inglar?□

27 Shunga men sanga gunah qilmidim, belki manga tajawuz qilip, yamanliq qilghuchi sen özüngdursen. Birdinbir adalet chiqarghuchi Perwerdigar Özı bugün Israillar bilen Ammoniylarning otturisida höküm chiqarsun!» — dédi.

28 Lékin Ammoniylarning padishahi Yeftahning elchi ewetip éytqan sözlirini tingshimidi.

Yeftahning qesem qilishi

29 Shu waqitta Perwerdigarning Rohi Yeftahning üstige chüshüp, u *quwwetlinip* Giléad bilen Manassehlerning yurtidin ötüp Giléadtiki Mizpahqa béríp, andin Giléadtiki Mizpahdin Ammoniylar terepke mangdi. 30 Shu chaghda Yeftah Perwerdigargha qesem ichip: — Eger Sen derweqe Ammoniylarni qolumgha tutup berseng, 31 undaqta men Ammoniylarning qéshidin tinch-aman yénip kelginimde, öyümning ishikidin chiqip manga tunji yoluuqqini Perwerdigargha atalghan bolidu,

■ 11:25 Chöl. 22:2 □ 11:26 «Israil Heshbon ... hemde Arnon deryasining boyidiki barliq sheherlerde üch yüz yil makan tutup olturghan waqtarda» — bu «300 yil»ning qandaq hesablan'ghanlıqını «qoshumche söz»imizdin körüng.

men uni köydürme qurbanlıq qilimen, — dédi. □

³² Shuning bilen Yeftah chiqip Ammoniyalar bilen soquşhqili ular terepke ötti; Perwerdigar ularnı uning qoligha tapshurdi. ³³ Shuning bilen u Aroerdin tartip Minnitqiche ularnı qattiq urup qirip, yigirme sheherni élip, Abel-Qéramimghichimu yétip bardi. Buning bilen Ammoniyalar Israılgha boysunduruldi.

³⁴ Andin Yeftah Mizpahqa qaytip öyige kelgende öz qizi dap chélib ussul oynap uning aldığha körüşkili chiqtı. Bu uning yalghuz qizi bolup, uningdin bashqa héch oghul-qizi yoq idi. ³⁵ U uni körgende öz iginlirini yirtip: — Ah, ah, méning qizim! Sen méni intayın yaman halgha chüshürdüng, méni derdke chüshürgüçhilerdin biri bolup qalding; chünki men Perwerdigargha aghzimni échip, éytqan gépimdin yéniwalalmaymen, — dédi. □

³⁶ Qizi uningha: — Ey ata, Perwerdigargha aghzingni échip wede qilghan bolsang, aghzingdin chiqqını boyiche, manga shuni qilghin; chünki Perwerdigar séning düshmenliring bolghan Ammoniyardin intiqamingni élip berdi, — dédi.

³⁷ Andin u atisigha yene: — Méning shu iltimasimni qobul körginki, manga ikki aylıq möhlet berseng; men qız dostlirim bilen bérüp taghlarda

□ 11:31 «.... öýümning ishikidin chiqip manga tunji yoluqqını...» — Yeftahning mushu yerde közde tutqını eslide insan emes, belki birer charpay bolsa kérek. □ 11:35 «Sen méni intayın yaman halgha chüshürdüng, méni derdke chüshürgüçhilerdin biri bolup qalding» — ibraniy tilida: «Sen méni bek peske chüshürdüng, méni parakende qilghuchilar ning biri bolup chiqting».

yürüp, qizliqim üçhün matem tutuwalay, — dédi. □
 38 Atisi jawab béríp: — Barghin, dédi. Uninggha ikki ayliq möhlet béríp dalagha ewetti. U béríp, qiz dostlirini élip taghlargha chiqip, ikki ayghiche özining qiz péti qalghinigha ah-zar kötürüp yighlap yürdi. 39 Shundaq boldiki, u ikki aydin kényin atisin-ing qéshigha yénip kelgende, atisi uning üstige qilghan qesimini beja keltürdi. Bu qiz bolsa héch er kishige yéqinlashmighanidi. Shuning bilen Israilda shundaq bir örp-adet peyda boldiki, □ 40 her yili Israilning qizliri öydin chiqip Yeftahning qizini töt kün eslep xatirileydigan boldi. □

12

Israilda hesetxorluq tüpeylidin jédel peyda bolushi

¹ Lékin Efraimiylar bolsa topliship Zafon terepke ötüp Yeftahqa soal qoyup: — Sen Ammoniyalar bilen jeng qilghili barghiningda némisqqa bizni bille bérishqa chaqirmaysen? Emdi biz öyüngni özüng bilen qoshup otta köydüruwétimiz, — dédi. □ ■

□ 11:37 «...qizliqim üçhün matem tutuwalay» — démek, öy-ochaqsız, perzentsiz bolup bu dunyadin kétidighini üçhün.

□ 11:39 «...atisi **Yeftah** uning üstige qilghan qesimini beja keltürdi» — Yeftah öz qızını qurbanlıq qıldımu? Yaki bu sözlerning bashqa menisi barmu? «Qoshumche söz»imizde alımlarning pikirliri toghruluq azraq mulahize yürgüzümüz. □ 11:40 «...Yeftahning qızını töt kün eslep xatirileydigan boldi» — yaki «... Yeftahning qızını töt kün eslep matem tutidighan boldi». □ 12:1

«...Zafon terepke ötüp...» — yaki «shimal terepke ötüp...». ■ 12:1
 Hak. 8:1

² Yeftah ulargha jawab béríp: — Men bilen xelqim Ammoniyargha qarshi qattiq jeng qiliwatqanda, silerni chaqırsam, méni ularning qolidin qutquzmidinglar. ³ Silerning kélip méni qutquzmaydighanlıqınlarnı körüp, jénimni alqinimgha élip qoyup, Ammoniyargha hujum qılıshqa atlandım, Perwerdigar ularni qolumgha tapshurdi. Emdi siler némishqa bugün kélip manga hujum qılmaqchisiler? — dédi. □

⁴ Lékin Efraimlar Giléadlarnı *haqaretlep*: — Siler i Giléadlar, Efraimning arisida we Manassehning arisida turuwatqan musapirlar, Efraimda turuwatqan qachqunsiler, xalas! — dédi. Shuning bilen Yeftah barlıq Giléadtikilerni yighip Efraim bilen soqushti. Ülar Efraimlarnı urup qirip meghlup qildi. □ ⁵ Andin Giléadtikiler Iordan deryasining kéchiklirini tosup, Efraimlarnı ötküzmidi. Shundaq boldiki, Efraimliq birer qachqon kéchikke kélip: — Méni ötkili qoyghın, dése Giléadtikiler uningdin: — Sen Efraimiyumu? — dep soraytti. U kishi «yaq» dése, □ ⁶ ular uningga: — «Shibolet» dégin! — deytti. Eger u kishi natoghra teleppuz qılıp «sibolet» dep jawab béríp qalsa, ular uni tutup Iordan deryasining kéchikining yénida

-
- **12:3 «...hujum qılıshqa atlandım»** — ibrabiyl tilida «...hujum qılıshqa öttüm». Melum bir derya-östengdin ötken bolsa kérek.
 - **12:4 «Siler i Giléadlar, Efraimning arisida we Manassehning arisida turuwatqan musapirlar, Efraimda turuwatqan qachqunsiler, xalas!»** — Giléadlar eslide Manasseh qebilisidin kélip chiqqanidi. □ **12:5 «Andin Giléadtikiler Iordan deryasining kéchiklirini tosup, Efraimlarnı ötküzmidi»** — yaki «Andin Giléadtikiler Efraimning udulidiki Iordan deryasining kéchiklirini tosuwaldı».

öltürüwétetti. Shu teriqide shu waqitta qiriq ikki mingche Efraimiy öltürüldi. □

⁷ Yeftah alte yil Israilgha hakim boldi. Andin Giléadliq Yeftah alemdin ötüp, Giléad sheherlirining biride depne qilindi.

Ibzanning hakim bolushi

⁸ Uningdin kényin Beyt-Lehemlik Ibzan Israilgha hakim boldi. ⁹ Uning ottuz oghli, ottuz qizi bolup, ottuz qizini sirtqa erge bérip, sirttin ottuz qizni oghullirigha élip berdi. U yette yilghiche Israilgha hakim boldi. □ ¹⁰ Andin Ibzan ölüp, Beyt-Lehemde depne qilindi.

Élon we Abdonning hakim bolushi

¹¹ Uningdin kényin Zebulun qebilisidin bolghan Élon Israilgha hakim bolup, on yil Israilda höküm sürdi. ¹² Andin Zebulun qebilisidin bolghan Élon ölüp, Zebulun zéminidiki Ayjalon dégen jayda depne qilindi.

¹³ Uningdin kényin Piratonluq Hillelning oghli Abdon Israilgha hakim boldi. ¹⁴ Uning qiriq oghli we ottuz newrisi bar idi. Ular yetmish éshekke minip mangatti. U Israilgha sekkiz yil hakim boldi. ■

¹⁵ Andin Piratonluq Hillelning oghli Abdon ölüp,

□ **12:6** «Shibolet» — Bu sözning menisi «équin» yaki «kelkün» bolup, mushu waqitlarda peqet kéchikke yetken ademlerning teleppuzini sinash üçhün ishlitilgen, xalas. Roshenki, Efraimiyalar adette «sh»ning teleppuzini chiqaralmaytti. «Sibolet» — buning menisi «bughdai bashiqi». □ **12:9** «*Ibzanning* ottuz oghli, ottuz qizi bolup...» — roshenki, Ibzan Yeftahqa oxshimaytti, u köp ayalliq bolghanidi. ■ **12:14** Hak. 10:4

Efraim zéminida, Amaleklerning taghliq rayoni-diki Piraton dégen jayda depne qilindi.

13

Shimshonning tughulushi

¹ Lékin Israillar Perwerdigarning neziride yene rezil bolghanni qildi; shuning bilen Perwerdigar ularni qiriq yilghiche Filistiylerning qoligha tashlap qoydi.■

² Shu chaghda Zoréah dégen jayda, Dan jemeticidin bolghan, Manoah isimlik bir kishi bar idi. Uning ayali tughmas bolup, héch balisi yoq idi.

³ Perwerdigarning Perishtisi bu ayalgha ayan bolup uninggha: — Mana, sen tughmas bolghining üçün bala tughmiding; lékin emdi sen hamilidar bolup bir oghul tughisen. ⁴ Emma sen segek bolup, sharab yaki küchlük haraq ichme, héch napak nersinimu yémigin. ■ ⁵ Chünki mana, sen hamilidar bolup bir oghul tughisen. Bu bala anisining qorsiçidiki chaghdin tartip Xudagha atalghan «nazariy» bolidighini üçün, uning beshigha hergiz ustira sélinmisun. U Israelni Filistiylerning qolidin qutquzush ishini bashlaydu, — dédi.□ ■

■ **13:1** Hak. 2:11; 3:7; 4:1; 6:1; 10:6 ■ **13:4** Chöl. 6:2, 3 □ **13:5** «Nazariy» — Xudaning yoligha alahide atalghan bir kishi. Ular toghruluq «Chöl.» 6-bab we izahatlarni körüng. ■ **13:5** Chöl. 6:5; 1Sam. 1:11

6 Ayal érining qéshigha béríp, uninggha: — Mana, Xudanıng bir adımı yénimgha keldi; uning turqi Xudanıng Perishtisidek, intayın dehshetlik iken; lékin men uningdin: «Nedin kelding» dep sorimidim, umu öz nam-sheripini manga dep bermidi.

□ **7** U manga: — «Mana, sen hamilidar bolup bir oghul tughisen; u bala anisining qorsiçidiki chaghdin tartip ölidihan künigiche Xudagha atalghan bir nazariy bolidihan bolghachqa, emdi sen sharab yaki küchlük haraq ichme we héch napak nersinimu yémigin» dédi, — dédi.

8 Buni anglap Manoah Perwerdigargha dua qılıp: — Ah Rebbim, Sen bu yerge ewetken Xudanıng adımı bizge yene kélép, tughulidihan balığha néme qilishimiz kéreklikini öğitip qoysun, dep iltija qıldı.

9 Xuda Manoahning duasını anglidi; ayal étizliqta oltughinida, Xudanıng Perishtisi yene uning qéshigha keldi. Emma uning éri Manoah uning qéshida yoq idi. **10** Andin ayal derhal yûgürüp béríp, érige xewer béríp: — Mana, héliqi künü yénimgha kelgen adem manga yene köründi, déwidi, **11** Manoah derhal qopup ayalining keynidin méngip, u ademning qéshigha kélép: — Bu ayalgha kélép söz qilghan adem senmu? — dep soriwidi, u jawaben: — Shundaq, mendurmen, dédi.

12 Manoah uninggha: — Éytqan sözliring beja keltürülgende, bala qaysi teriqide chong qilinishi

□ **13:6 «Xudanıng Perishtisidek»** — ayal körgen mushu Perishtining «Xudanıng perishtisi» yaki «Perwerdigarning Perishtisi» (démek, Mesih) dégen zatning özi («Tebirler»imizni we kényinki 16-ayetni körüng).

kérek, u néme ishlarni qilidu? – dep soridi.

13 Perwerdigarning Perishtisi Manoahqa jawab béríp: — Men bu ayalgha éytqan nersilerning hemmisidin u hézi bolup özini tartsun; **14** u üzüm télidin chiqqan héchqandaq nersidin yémisun, sharab yaki kúchlük haraq ichmisun, héch napak nersilerdin yémisun; men uninggha barliq emr qilghinimni tutsun, dédi.

15 Manoah Perwerdigarning Perishtisige: — Iltipat qilip, ketmey tursila, özlirige bir oghlaq teyyarlayli, déwidi, **16** Perwerdigarning Perishtisi Manoahqa jawab béríp: — Sen Méni tutup qalsangmu, Men néningdin yémeymen; eger sen birer köydürme qurbanlıq sunmaqchi bolsang, uni Perwerdigargha atap sunushung kérek, dédi (uning shundaq déyishining sewebi, Manoah uning Perwerdigarning Perishtisi ikenlikini bilmigenidi).

17 Andin Manoah Perwerdigarning Perishtisidin: — Özlirining nam-sheripi némidu? Éytip bergen bolsila, sözliri emelge ashurulghinida, silige hörmitimizni bildürettuq, — dédi.

18 Perwerdigarning Perishtisi uninggha jawaben: — Namimni sorap qaldingga? Méning namim karamet tilsimattur, — dédi.□

19 Shuning bilen Manoah oghlaq bilen ashliq hediyesini élip béríp uni qoram tashning üstide Perwerdigargha atap sundi. Perwerdigarning

□ **13:18 «Namimni sorap qaldingga? Méning namim karamet tilsimattur»** — Manoah öz duasigha jawaben kelgen Perwerdigarning Perishtisini insan dep oylaydu. «Karamet tilsimat» dégen mushu süpet ibraniy tilida («pele») peqet Xudaning Özini yaki uning qilghan ishlirini süpetlesh üçhün ishlitilidu.

Perishtisi ularning köz aldida ajayip karamet bir ishni qilip körsetti; Manoah we ayalı qarap turdi. **20** Shundaq boldiki, ot yalquni qurban'gahtin asman'gha kötürlüğende, Perwerdigarning Perishtisimu qurban'gahtin chiqqan ot yalquni ichide yuqirigha chiqip ketti. Manoah bilen ayalı buni körüp, özlirini yerge tashlap yüzlerini yerge yéqip düm yattı.

21 Shuningdin kéyin Perwerdigarning Perishtisi Manoahqa we uning ayaligha qayta körünmedi. Manoah shu waqitta uning Perwerdigarning Perishtisi ikenlikini bildi. **22** Andin Manoah ayaligha: — Mana, biz choqum ölimiz, chünki biz Xudani körduq! — dédi.■

23 Lékin ayalı uningha jawab béríp: — Eger Perwerdigar bizni öltürüşke layiq körgen bolsa, undaqta u köydürme qurbanlıq bilen ashlıq hediyeni qolımızdin qobul qilmaghan bolatti, bu ishnimu körsetmigen bolatti we shundaqla bundaç sözlerni bizge éytmaghan bolatti, — dédi.

24 Shu ishtin kéyin ayal bir oghul tughdi, uning ismini Shimshon qoydi. Bu bala ösüp, chong boldi we Perwerdigar uni beriketlidi.□ ■

25 Zoréah bilen Eshtaolning otturisidiki Mahaneh-Danda Perwerdigarning Rohi uningha öz tesirini körsitishke bashlidi.□

■ **13:22** Mis. 33:20; Qan. 5:26; Hak. 6:22, 23 □ **13:24** «Shimshon» — «quyashtek (küchlük)» yaki «roshen, parlıq adem». ■ **13:24** Ibr. 11:32 □ **13:25** «Mahaneh-Dan» — yaki «Danning bargahi».

14

Shimshonning Filistiy bir qizni emrige almaqchi bolushi

¹ Bir waqitta, Shimshon Timnahqa chüshüp, u yerde bir qizni kördi; u Filistiy qizliridin biri idi. □

² U shu yerdin chicqip ata-anisining yénigha qaytip: — Men Timnahda Filistiy qizliridin birini kördüm, uni manga xotunluqqa élip béringlar, — dédi.

³ Biraq ata-anisi uninggha: — Qérindashliringning qizlirining ichide yaki bizning pütkül qowmimizning arisidin sanga bir qiz chiqmasmu? Némishqa xetnisiz bolghan Filistiylerning qéshiga bérip, ulardin xotun almaqchi bolisen? — dédi; emma Shimshon atisigha: — Uni manga élip bergen, chünki u manga bek yaqtı, — dédi. □

⁴ Uning ata-anisi bu ishning Perwerdigar teripidin bolghinini bilmidi. Chünki Filistiyler shu chaghda Israil üstdiden höküm sürüp turghan bolghachqa, U Filistiylerge taqabil turushqa purset yaratmaqchi idi. □

⁵ Emdi Shimshon ata-anisi bilen Timnahqa chüshti; ular Timnahdiki üzümzarliqlargha yétip kelgende, mana bir yash shir hörkirigen péti uninggha étildi. ⁶ Shuan Perwerdigarning Rohi uning üstige chüshüp, u qolida héchnéme

□ **14:1** «Timnah» — yaki «Timnatah». □ **14:3** «bizning pütkül qowmimizning arisidin...» — ibraniy tilida «méning pütkül qowmim arisidin...». □ **14:4** «...yaratmaqchi idı» — ibraniy tilidiki mushu söz adette «izdimekchi idı» dégenni bildüridi. Mumkin-chiliki barki, Xudaning Rohi Shimshonni tézrek Filistiylerge hujum qilishqa qozghighini bilen, lékin u Xudaning Rohining shu türkisige téxiche étiwar qilmaywatatti.

bolmighan halette shirni tutup, uni oghlaqni yirtqandek yirtip titma-titma qiliwetti. Lékin u bu ishni ata-anisigha démidi. □ 7 Andin u *Timnahqa* chüshüp, u qiz bilen paranglashti, u qiz Shimshon'gha bek yarap ketti.

8 Birmezgildin kényin u qizni élip kélish üchün qayta barghanda, shirning ölükini körüp baqay dep yoldin burulup qariwidı, mana shirning iskilitining ichide bir top hesel heriliri bilen hesel turatti. 9 U heseldin ochumigha élip yep mangdi; ata-anisining yénigha kelgende, ularghimuberdi, ularmu yédi, lékin özining heselni shirning iskilitining ichidin élip kelginini ulargha démidi. 10 Uning atisi *uninggha hemrah bolup* chüshüp qizning öyige keldi, u yerde Shimshon bir ziyapet berdi, chünki burundinla toy qilidighan yigitler shundaq qilidighan resm-qaide bar idi. 11 Ular Shimshonni körüp, uninggha hemrah bolushqa ottuz yigitni tépip keldi; ular uninggha hemrah boldi. □ 12 Shimshon ulargha: — Men silerdin bir tépishmaq soray, eger siler ziyaret qilnidighan yette kün ichide uning menisini manga dep bérélisenglar, men silerge ottuz dane kanap köynek bilen ottuz yürüsh égin bérímen; 13 eger uni yéship bérelmisenglar, siler manga

□ 14:6 «Lékin **Shimshon** bu ishni ata-anisigha démidi» — Shimshon «nazariy» bolghachqa, héchqandaq üzümđin bolghan nersini yémeslikî kérek idi. Shunga Shimshon üzümzarlıq bilen mangmay, ata-anisidin ayrılıp mangghan bolsa kérek. Lékin ata-anisi «nazariy» bolmighachqa üzümzarlıqtın udul ötse bolattı. Shu sewebtin Shimshonning ata-anisi uning shirni öltürginini bilmidi. □ 14:11 «...ottuz yigitni tépip keldi» — shimshunning toyida uninggha hemrah bolushqa chaqırghan bolsa kérek.

ottuz dane kanap köynek bilen ottuz yürüsh égin béringlar, — dédi. Ular uninggha: — Maqul, undaq bolsa tépishmiqingni éytqin, qéni anglayli, — dédi.

14 U ulargha: — Yéyilidighini yégüchining ichidin chiqti; tatlıq küchtünggürning ichidin chiqti, *bu néme?* — dédi. Ular üch kün'giche bu tépishmaqni tapalmidi. **15** Yettinchi küni shundaq boldiki, ular Shimshonning ayalining qéshigha béríp: — Sen éringni aldap-siylap, tépishmaqning menisini bizge éytip bérishke maql qilghin; bolmisa séni atangning öyi bilen qoshup köydüruwétimiz. Siler bizni yoqsul qilishqa bu yerge chaqirghanmu?! — dédi.□

16 Shimshonning ayali uning aldida yighlap turup: — Sen manga öch, méni peqet söymeysen; sen méning qowmimning baliliridin bir tépishmaqni soriding, emma manga menisini éytip bermiding, dep yighthili turdi. Shimshon uninggha jawaben: — Mana, men uni ata-anamghimu dep bermigen tursam, sanga dep bérémdim? — dédi.

17 Ziyapet ötküzülgen yette künide u érining aldida yighlapla yürdi. Shundaq boldiki, yettinchi küni bolghanda ayali uni qistap turuwalghachqa, uninggha tépishmaqning menisini éytip berdi. Andin ayal béríp öz xelqining ademlirige tépishmaqning menisini dep berdi. □ **18** Shuning bilen yettinchi küni kün patmasta, sheherning ademliri uninggha jawab béríp: — Heseldinmu tatlıqi barmu?

□ **14:15** «yettinchi küni...» — bezi kona köchürmilerde «tötinchi küni...» déyildi. □ **14:17** «Ziyapet ötküzülgen yette künide u érining aldida yighlapla yürdi» — yaki «Ziyapet ötküzülgen yette künlük ziyapetning qalghan waqtida u uninggha (Shimshon'gha) éshiliwélip yighlapla turdi».

Shirdinmu küchtünggüri barmu? — dédi.
U ulargha jawab bérip: — Eger siler méning inikim bilen yer aghdurmighan bolsanglar, tépishmiqimni hergiz tapalmayttinglar! — dédi.

¹⁹ U waqitta Perwerdigarning Rohi uning üstige chüshti; u Ashkélon'gha chüshüp, Ashkélondikilerdin ottuz kishini öltürüp, ulardin olja élip, oljidin iginlerni élip kélép, tépishmaqning menisini yéship bergenlerge berdi. Shuningdek Shimshonning ghezipi kélép, ata-anisining öyige yénip ketti.□

²⁰ Andin Shimshonning ayali Shimshonning hemrahlidin qoldash bolghan yigitke tewe qilindi.□

15

Shimshonning Filistiyler bilen qarshilishishqa bashlishi

¹ Emma birnechche waqit ötüp bughday orush mezgili kelgende shundaq boldiki, Shimshon bir oghlaqni élip öz ayalining öyige bérip: «Men xotunumning qéshigha uning hujrisigha kirimen» dédi. Lékin ayalining atisi uni ichkirige kirishige yol qoymidi. ² Qéynatasi uninggha: — Men heqiqeten sizni uninggha mutleq öch bolup ketti, dep oylidim; shunga men uni sizning qoldishingizgha bériwetkenidim. Halbuki, uning kichik

□ **14:19** «Ashkélon» — Filistiylernening chong bir shehiri. □ **14:20** «**qoldash bolghan yigitke...**» — yaki «özige aghine qilghan yigitke».

singlisi uningdin téximu chirayliqqu? Uning ornigha shuni alghan bolsingiz! – dédi. □

³ Emma Shimshon ulargha: – Emди мен бу qétim Filistiylerge ziyan yetküzsem, manga gunah bolmaydu! – dédi.

⁴ Shuni dep Shimshon béríp üch yüz chilbörini tutup kélép, otqashlarnı teyyarlap, chilbörilerni jüplep quyruqlırını bir-birige chétip, ikki quyriqining otturisigha birdin otqashmı astı; □

⁵ otqashlarga ot yéqip chilbörilerni élip béríp, Filistiylerning étizdiki ormıghan ziraetlirige qoyup berdi. Shuning bilen u döwe-döwe öñchilerni, orulmıghan ziraetlerni, shundaqla zeytun baghlırınimu köydürüwetti. □ ⁶ Filistiyler buni körüp: Buni kim qıldı, – dep sorisa, xelq jawab béríp: – Timnahlıq ademning küy'oghlı Shimshon qıldı; qéynatısı uning ayalını uning qoldishığa bériwetkini üchün shundaq qıldı, – dédi. Shuning bilen Filistiyler chiqıp, u ayal bilen atısını otta köydürüwetti.

⁷ Shimshon ulargha: – Siler shundaq qilghin-ınglar üçhün, men silerdin intiqam almay boldı qilmaymen, – dédi.

⁸ Shuning bilen Shimshon ularnı qir-chap qılıp qetl qiliwetti; andın u béríp Étam qoram téshining

□ **15:2 «...uni sizning goldishingizha bériwetkenidim»** — yaki «uni sining aghinengge bériwetkenidim». □ **15:4 «üch yüz chilbäre»** — bezi terjimilerde «üch yüz tülke» déyilidu. Lékin chilböriler top bolup yürgechke, azraq göshni yemchük qilish bilen ularnı tutiwélish tülkilerni tutuwélishtin köp asan bolidu. □ **15:5 «étizdiki ormıghan ziraetliri»** — ibraniy tilida «étizdiki öre turghan ziraetliri» — démek, pishay dep qalghan ziraetler.

öngkiride turdi.□

9 U waqitta Filistiyler chiqip, Yehuda yurtida chédir tikip, Léhi dégen jayda yéyildi. □

10 Yehudalar bolsa: — Némishqa bizge hujum qilmaqchi bolisiler? — déwidi, ular jawab bérip: — Biz Shimshonni tutup baghlap, u bizge qandaq qilghan bolsa, bizmu uninggha shundaq qilimiz, dep chiqtuq, — dédi.

11 Shuning bilen Yehuda yurtidiki üch ming kishi Étam qoram téshining öngkirige chüshüp, Shimshon'gha: — Sen Filistiylernening üstimidin höküm sürüwatqinini bilmemsen? Shuni biliq turup, sen némishqa bizge shundaq qilding? — dédi. U ulargha: — Ular manga qilghandek, menmu ulargha qildim, dep jawab berdi.

12 Ular uninggha: — Biz séni baghlap Filistiylernening qoligha tapshurup bérish üçün kelduq, déwidi, Shimshon ulargha: — «Biz özimiz sangha hujum qilip öltürmeymiz», dep manga qesem qilinglar, dédi.

13 Ular uninggha: — Séni öltürmeymiz; peqet séni ching baghlap, ularning qoligha tapshurup bérimez; hergiz ölümge mehkum qilmaymiz, dep jawab berdi. Shuni dep ular ikki yéngi arghamcha bilen uni baghlap, qoram tashning üstidin élip mangdi. **14** U Léhige kelgende, Filistiyler warqirashqiniche uning aldigha yükürüshüp keldi. Emma Perwerdigarning Rohi uning üstige chüshüp, qollirini baghlighan arghamchilar

□ **15:8** «Shimshon ularni qir-chap qilip qetl qiliwetti» — ibraniy tilida «Shimshon ularni yota we pachaqlirigha urup, ularni öltürwetti». □ **15:9** «Léhi dégen jayda yéyildi» — yaki «Léhi dégen jayda jengge sep tüzdi».

ot tutashqan kendir yiptek üzülüp, tügüchler qolliridin yéshilip ketti. **15** Andin u éshekning yéngi bir éngek söngikini körüp, qolini uzitipla élip, uning bilen ming ademni urup öltürdi. □

16 Shimshon: —

«Éshekning bir éngek söngiki bilen ademlerni öltürüp,

Ularni döwe-döwe qiliwettim,

Éshekning bir éngek söngiki bilen ming ademni öltürdüm!» — dédi. □

17 Bularni dep éshekning éngek söngikini tashliwetti. Shuningdek u shu jaygha «Ramot-Léhi» dep nam qoydi. □

18 U intayin ussap Perwerdigargha peryad qilip:

— Sen Öz qulungning qoli bilen bunche chong nusretni barliqqa keltürdüng, emdi men hazir ussuzluqtin ölüp, xetnisizlerning qoligha chüshüp qalarmenmu? — dédi. ■

19 Shuning bilen Xuda léhidiki azgalni yardi, su uningdin urghup chiqtı. Shimshon ichip, rohi urghup jan kirdi. Bu sewebtin bu *bulaqqa* «En-Hakkore» dep nam qoyului; ta bügün'giche u Léhida bar. □

20 Shimshon Filistiylerning dewride yigirme yil-

□ **15:15** «u éshekning yéngi **bir** éngek söngikini körüp...» — kona söngek bolghan bolsa, chürükligidin asanla sunup ketken bolatti.

□ **15:16** «**Ular**ni **döwe-döwe** **qiliwettim**» — yaki «**Ular**ni ikki **döwe qiliwettim**». Bu shéirdin qarighanda, Shimshon ikki yaki uningdin köp qétim Filistiyler bilen soqushqan bolushi mumkin. □ **15:17**

«**Ramot-Léhi**» — «Léhining égizlikı». ■ **15:18** 1Sam. 17:26, 36; 2Sam. 1:2 □ **15:19** «**En-Haqqore**» — «perяд kötürgüchining buliqi».

ghiche Israilgha hakim boldi.□

16

Shimshonning meghlup bolushi

¹ Andin Shimshon Gazagha bardi, u u yerde bir pahishe ayalni körüp, kirip uning bilen yéqinchiliq qildi. ² Lékin Gazaliqlar birsining: — Shimshon bu yerge keldi, déginini anglap, *sheherni* qorshap, kéchiche sheherning qowuqida ün chiqarmay marap turdi we: Ete tang yorughanda uni öltürimiz, — déyishti.

³ Shimshon yérim kéchigiche yatti; andin ornidin turup sheher qowuqining ikki qanitini tutup, uni ikki késhiki we baldaq-taqiqi bilen qoshup, biraqla qomurup, öshnisige artip Hébronning udulidiki taghqa élip chiqip ketti.□

⁴ Kéyin u Sorek jilghisida olturushluq Dililah isimlik bir ayalni körüp, uninggha ashıq bolup qaldi. ⁵ Buni bilip Filistiylerning emirliri u ayalning qéshigha bérip uninggha: — Sen uni aldap, uning küchtünggürlükining zadi nedin bolghanlıqını kolap sorap, bizning qandaq qilsaq

□ **15:20 «Shimshon yigirme yilghiche Israilgha hakim boldi»** — Shimshonning hakim bolghan waqtı belkim Abimelek we Yeftahning höküm sürgen waqtılıri bilen zamandash bolsa kérek; u Pelestinning gherbide, ular sherk we shimalida höküm süretti. □ **16:3 «Hébronning udulidiki tagh»** — belkim Gazadin 40 kilométér yiraqliqta idi.

uni yéngeleydighanliqimizni, uni baghlap boysunduralaydighanliqimizni éytip berseng, biz herbirimiz sanga bir ming bir yüz kümüşh tengge bérizimiz, — dédi.

⁶ Shuning bilen Dililah Shimshondin: — Sen küchtünggürlükgüning zadi nedin bolghanliqini, shundaqla qandaq qilghanda séni baghlap boysundurghili bolidighanliqini éytip bergen! — dédi.

⁷ Shimshon uningha jawaben: — Ademler méni yette tal qurutulmighan yéngi ya kirichi bilen baghlisa, men ajizlap bashqa ademlerdek bolup qalimen, — dédi. □

⁸ Shuning bilen Filistiylerning emirliri yette tal qurutulmighan yéngi ya kirichini élip kélép, bu ayalgha bériwidi, u bu kirichler bilen uni baghlap qoydi ⁹ (Dililah birnechche ademni hujrida paylap turushqa yoshurup qoyghanidi). U Shimshon'gha: — Ey Shimshon, Filistiyler séni tutqili keldi! — dédi.

U qopup kirichlerni chige shoina otta köyüp üzülüp ketkendek üzüwti. Shuning bilen uning küchtünggürlikining siri ashkarilanmidi.

¹⁰ Buni körüp Dililah Shimshon'gha: — Mana, sen méni aldap, manga yalghan éytipsen! Emdi manga

□ **16:7 «Ademler méni yette tal qurutulmighan yéngi ya kirichi bilen baghlisa...»** — Shimshon nazariy bolghachqa, «yéngi ya kirichliri» eslide ölük haywanning jesitidin élinidighini üçhün uningha nisbeten «napak» hésablinatti. Uning gépi yalghan bolghini bilen, heqiqetke yéqin idi; uning küchtünggürlüki uning nazariy bolghanliqidin bolghan. Uning «yéngi» (bashqilar ishletmigen) déyishining sewebi «Birsi méni shundaq yéngi kirichler bilen baghlisa, kirichlerning méni napak qilish tesiri azraq bolidu» dep oy-lighinidin bolsa kérek.

séni néme bilen baghlisa bolidighanliqini éytip bergen, — dédi.□

11 U jawap bérip: — Ademler méni héch ishletmigen yéngi arghamcha bilen baghlisa, men ajizlap bashqa ademlerdek bolup qalimen, — dédi.

12 Shuning bilen Dililah yéngi arghamcha élip kélip, uni baghlap: — Ey Shimshon, Filistiyler séni tutqili keldi! — dédi (eslide birnechche adem hujrida yoshurunup, uni paylap turushqanidi). Lékin Shimshon öz qolidiki arghamchilarни yipni üzgendek üzüp tashlidi.

13 Buni körüp Dililah Shimshon'gha: — Sen hazirghiche méni aldapsen, manga yalghan éytipsen; emdi manga séni néme bilen baghlisa bolidighanliqini éytip bergen, — dédi. U jawap bérip: — Sen méning beshidiki yette örüm chachni dukandiki örüşh yip bilen qoshup örüp qoysangla bolidu, — dédi.□

14 Shuning bilen *Shimshon uxlichanda u uning beshidiki yette tal chachni örüşh yip bilen qoshup örüp, qozuqqa baghlap qoyup uninggha*: — Ey Shimshon, Filistiyler séni tutqili keldi! — dédi. Shimshon uyqudin oyghinip, örüşh yip bilen qozuqni biraqla tartip yuliwetti.□

15 Andin ayal uninggha: — Manga könglüng yoq

□ **16:10** «*Mana, sen méni aldap, manga yalghan éytipsen!*» — roshenki, «paylap olturghuchilar» baghlash usulining netijisini kütüp özli yoshurun'ghan yerdin chiqmidi. Shimshon öyde Dililah bilen ikkimizla bar, dep oylaydu. □ **16:13** «*dukandiki örüşh yip bilen*» — yaki «dukandiki teg yipi bilen», yeni toqulmilarning boyigha tartilghan yipi bilen. □ **16:14** «*Shimshon uxlichanda u uning beshidiki yette tal chachni örüşh yip bilen qoshup örüp...*» — mushu sözlerni kona grék nusxisidin alduq.

turup, qandaqsige sanga ashiq boldum, deysen? Sen méni üch qétim aldap, küchtünggürlüküngning nedin bolghanlıqını manga éytip bermidingghu, — dédi.

16 Uning herküni sözliri bilen uni qistashliri we yalwurushliri bilen Shimshonning ölgüdekkichi pushti we shundaq boldiki, **17** u könglidiki sirini qoymay uninggha ashkara qilip: — Men anamning qorsiqidiki chaghdin tartip Xudagha atilip nazariy bolghinim üçün, beshimgha hergiz ustira sélinip baqmighan; eger méning chéchim chüshürüwétile, kücküm mendin kétip, men ajizlap bashqa ademlerdek bolup qalimen, — dédi.

18 Dililah uning özige könglidiki hemme sirini dep berginini körüp, Filistiylerning emirlirini charqirip kélishke adem mangdurup: — «Bu qétim siler yene bir chiqinglar, chünki Shimshon könglidiki hemme sirni manga ashkara qildi» dédi. Shuning bilen Filistiylerning emirliri qollırıgha kümüshlerni élip, uning qéshigha chiqtı.

19 Andin Dililah uni öz yotisigha yatquzup, uxlitip qoyup, bir ademni chaqirip kirip uning beshidiki yette örüm chachni chüshürüwetti; shundaq qilip u Shimshonning bozek qilinishini bashlighuchi boldi. Shimshon kückidin ketkenidi. **20** U: — Ey Shimshon, Filistiyler séni tutqili keldi! — déwidı, u uyqudın oyghinip: — Men ornumdin turup, ilgiriki birqanche qétimqidek, boshinip kétemen, dep oyıldı. Lékin u Perwerdigarning özidin ketkinini bilmeytti. **21** Shuning bilen, Filistiyler uni tutuwélip, közlirini oyup, Gazagha élip chüshüp, uni mis zenjirler bilen baghlap, zindanda un tar-

tishqa saldi.□

22 Lékin béshidiki chüshürüwétilgen chéchi yene ösüşke bashlidi.

Shimshonning shereplik halda ölüshi we depne qilinishi

23 Kéyin, Filistiylerning emirliri öz ilahi bolghan Dagon üçhün chong bir qurbanliq ötküzüshke hem tebriklep shadlinishqa yighthildi. Chünki ular: – Mana, ilahimiz düshminimiz bolghan Shimshonni qolimizgha tapshurup berdi, – déyishti.

24 Xelq Shimshonni körgende, öz ilahini danglap: – Ilahimiz bolsa, yurtimizni weyran qilghuchini, ademlirimizni köp öltürgen düshminimizni qolimizgha chüshürüp berdi! – déyishti.

25 Ular taza shad-xuramliq keypige chömüp: – Shimshon keltürülsün, u bizge bir oyun körsitip bersun, déyishti; ular Shimshonni zindandin élip chiqtı. U ularning aldida oyun körsetti. Emdi ular uni ikki tüwrükning otturisida toxtitip qoyghanidi.

26 Shuning bilen Shimshon qolini tutup turghan yigitke: – Méni qoyuwet, öyni kötürüp turghan tüwrükterni silap, ulargha yöliniwalghili qoyghaysen, – dédi.

27 U chaghda öy er-ayallar bilen liq tolghanidi, Filistiylerning emirlirining hemmisimu shu yerde idi; Ögzidimu Shimshonning körsitiwatqan oyunini körüwatqan texminen üch mingche er-ayal bar idi.

28 Shimshon Perwerdigargha nida qilip: – Ey Reb Perwerdigar, méni yad qilip peqet mushu bir

□ **16:21 «uni mis zenjirler bilen baglap, zindanda un tartishqa saldi»** — un tartish adette ayal kishining ishi idi.

qétim manga kúch ata qilghaysen; i Xuda, shuning bilen ikki közümning intiqamini Filistiylerdin bir yolila alghuzghaysen! — dédi. ■

²⁹ Shimshon shularni dep öyni kötürüp turghan otturidiki ikki tüwrükni tutuwaldi; birini ong qoli bilen, yene birini sol qoli bilen tutup, ulargha tayinip turdi.

³⁰ Andin: «Filistiyler bilen birlikte ölüp ketsem!» dep bedinini égip kúchini yighip *ittiriwidi*, öy örülüp, u yerdiki emirler bilen barlıq xelqning üstige chüshti. Buning bilen öz ölümi bilen öltürgen ademler uning tirik waqtida öltürgenliridin köp boldi. ³¹ Andin kényin uning qérindashliri we atisining barlıq jemeti chüshüp, uni kötürüp, Zoréah bilen Eshtaolning otturisigha élip béríp, atisi Manoahning qebriside depne qildi. U yi-girme yil Israilgha hakim bolghanidi.

17

Israillarning butpereslik yoligha kirishi

¹ Efraimning taghlirida Mikah isimlik bir kishi bar idi. ² U anisigha: — Séning héliqi bir ming bir yüz kümüşh tenggeng oghrilap kétilgenidi; sen tenggilerni qarghiding we buni manga dep berding. Mana, kümüşh mende, uni men alghandim,

déwidi, anisi: — Ey oglum, Perwerdigar séni beriketligeys!, — dédi. □

³ Mikah bu bir ming bir yüz kümüsh tenggini anisigha yandurup berdi. Anisi: — Men eslide bu pulni sen oglumni dep Perwerdigargha bégishlap, uning bilen oyma but we quyma but yasashqa atiwetkenidim; emdi yenila sanga bérey, dédi.

⁴ Lékin Mikah kümüshni anisigha qayturup berdi; anisi uningdin ikki yüz kümüsh tenggini élip bir zergerge bérip, bir oyma but bilen bir quyma but yasatti; ular Mikahning öyige qoyup qoyuldi.

□ ⁵ Mikah dégen bu kishi eslide bir butxana peyda qilghan, shuningdek özige bir efod bilen birnechche «terafim»ni yasighanidi; andin öz oghulliridin birini kahinliqqa mexsus teyinlep, uni özige kahin qildi. □

□ **17:2 «...tenggilerni qarghiding...»** — qarghashning mezmuni belkim «Bu pul beriketlik bolmisun, alghuchi kishige palaket chüshürsun» dégendek bolsa kérek. **«...we buni manga dep berding»** — ibraniy tilida: «...we méning qulaqlirimha sözliding».

□ **17:4 «...anisi uningdin ikki yüz kümüsh tenggini élip bir zergerge bérip, bir oyma but bilen bir quyma but yasatti...»** — mushu sözdin qarighanda, apisi niyitidin yénip, pulning bir qismini özide qaldurghanidi. □ **17:5 «efod»** — «efod» toghruluq 8:27 we izahatini körüng. «Efod» eslide bash kahin kiyidighan alahide bixil kiyim idi. U toghruluq «Mis.» 28:5-30 we izahatirini körüng.

«terafim» — ibraniy tilidiki söz bolup, «öy butliri» dégenni bildürudu. Bu butlar qolda kötürgüdek kichik bolup, adette kümüshtin yasi-latti. Qedimki waqtlardiki bezi butperes jemiyetlerde «terafim»gha ige bolghan adem öyning barliq teelluqatining igisi, xojayini dep hésablinatti. **«... öz oghulliridin birini kahinliqqa mexsus teyinlep, uni özige kahin qildi»** — peqet Harunning ewladlirla kahin bolushqa hoquqluq idi.

6 Shu künlerde Israilda héch padishah bolmidi; herkim öz neziride yaxshi körün'genni qilatti. □ ■

Mikahning bir Lawiyni «kahin bolush»qayallishi

7 Yehuda jemetining tewesidiki Beyt-Lehemde Lawiy qebilisidin bolghan bir yigit bar idi; u shu yerde musapir bolup turup qalghanidi. □ **8** Bu yigit bir jay tépip turay dep, Yehudalarning yurtidiki Beyt-Lehem shehiridin chiqtı. U seper qilip, Efraim taghliqigha, Mikahning öyige kélép chüshti.

9 Mikah uningdin: — Qeyerdin kelding, dep soriwidi, u uninggha jawaben: — Men Yehudalarning yurtidiki Beyt-Lehemlik bir Lawiymen, bir jay tépip turay dep chiqtim, — dédi.

10 Mikah uninggha: — Undaq bolsa men bilen turup, manga hem ata hem kahin bolup bergen; men sanga her yili on kümüşh tengge, bir yürüşh égin we kündilik yémek-ichmikingni bérey, — dédi. Buni anglap Lawiy kishi uningkige kirdi.

11 Lawiy u kishi bilen turushqa razi boldi; yigit shu kishige öz oghulliridin biridek bolup qaldı.

12 Andin Mikah bu Lawiy kishini *kahinliqqa* mexsus teyinlidi. Shuning bilen Lawiy yigit uninggha

□ **17:6** «Shu künlerde Israilda héch padishah bolmidi; herkim öz neziride yaxshi körün'genni qilatti» — mushu sözler, şübhesisizki, Xudanıng waqtı kelgende Israileşti. ■ **17:6** Hak. 18:1; 21:25 □ **17:7** «Yehuda jemetining tewesidiki Beyt-Lehem» — Beyt-Lehem Lawiylarǵha békítilgen sheherlerdin emes idi. Bu kishining shu yerge némige barghini éniq emes.

kahin bolup, Mikahning öyide turup qalди. □

13 Andin Mikah: — Bir Lawiy kishi manga kahin bolghini üchün, Perwerdigarning manga yaxshiliq qilidighinini bilimen, — dédi. □

18

Dan qebilisining özliri üçün bir miras jayni tépishi

1 Shu künlerde Israilda héch padishah bolmidi; shundaqla shu künlerde Danlarning qebilisi özlirige olturaqlishish üçün jay izdewatqanidi, chünki shu kün'giche ular Israil qebililiri arisida chek tashlinip békitilgen miras zémin'gha érishmigenidi. □ ■ **2** Shuning bilen Danlar pütkül jemetidin Zoréah we Eshtaolda olturnushluq besh palwanni zéminni charlap kélishke ewetti we

□ **17:12 «Mikah bu Lawiy kishini kahinliqqa mexsus teyin-lidi»** — ibraniy tilida: «Mikah bu Lawiy kishining qolini toldurdi». Bu söz mushu yerde ikki bisliqtur — (1) u Mikahning qolini mexsus kahinliq wezipisi bilen «toldurdi» we (2) (hejwiy jehettin) pul bilen toldurdi.

«Shuning bilen Lawiy yigit uningga kahin bolup, Mikahning öyide turup qalди» — peqet Harunning ewladlirlila kahin bolushqa hoquqluq idi; bashqa Lawiy-larning kahin bolush hoquqi yoqtur, elwette. □ **17:13 «Bir Lawiy kishi manga kahin bolghini üchün, Perwerdigarning manga yaxshiliq qilidighinini bilimen»** — démisekmu, bu sözler püttünley xurapiy bir közqarash, elwette. 18-babta sözlerning xataliqi chiqip turidu. □ **18:1 «Shu künlerde Danlarning qebilisi özlirige olturaqlishish üçün jay izdewatqanidi»** — «Yeshua» 19:40-48de bu ishlar bayan qilinidu. Shu ayetlerdin qarighanda: «cheq tashlinip békitilgen miras zémin'gha érishmigenidi» dégenning menisi «...toluq érishelmigenidi» dégendek bolsa kérek. ■ **18:1 Hak.**

ulargha tapilap: — Siler béríp zéminni charlap kéklinglar, dédi. Ular seper qılıp Efraim taghlıq yurtigha kélép Mikahning öyige chüshüp u yerde qondı. ³ Ular Mikahning öyining yénida turghinida Lawiy yigitning awazini tonup, uning qéshigha kirip uningdin: — Séni kim bu jayha élip keldi? Bu yerde néme ish qilisen? Bu jayda némige érishting? — dep soridi.□

⁴ U ulargha jawaben: — Mikah manga mundaq-mundaq qılıp, méni yallap özige kahin qildi, dédi.

⁵ Buni anglap ular uninggha: — Undaq bolsa bizning mangghan sepirimizning ongushluq bolidihan-bolmaydighanlıqını bilmikimiz üçün, Xudadin sorap bergen, — dédi.

⁶ Kahin ulargha: — Xatirjem bériwéringlar. Mangghan yolunlar Perwerdigarning aldididur, — dédi.□

⁷ Shuning bilen bu besh adem chiqip, Laish dégen jayha yétip keldi. Ular u yerdiki xelqning tinch-aman yashawatqinini, turmushining Zidoniylarning örp-adetliri boyiche ikenlikini, xatirjemlik we rahet ichide turuwatqinini kördi; shu zéminda ularnı xar qilghuchi héchqandaq hoquqdar yoq idi; ular Zidoniylardin yiraqta turatti, shundaqla bashqilar bilenmu héchqandaq bardı-

□ **18:3 «Lawiy yigitning awazini tonup...»** — yaki «Lawiy yigitning teleppuzini tonup....». □ **18:6 «Mangghan yolunlar Perwerdigarning aldididur»** — démek, yolunlar Xudanıng nezirige yaxshi köründü.

keldi qilishmaytti.□

8 *Besh palwan* Zoréah we Eshtaolgha öz qérindashlirining qéshiga qaytip keldi. Qérindashliri ulardin: — Néme xewer élip keldinglar? — dep soridi.

9 Ular jawaben: — Biz qopup ulargha hujum qilayli! Chünki biz shu zéminni charlap kelduq, mana, u intayin yaxshi bir yurt iken. Emdi némisqa qimir qilmay jím olturisiler? Emdi derhal béríp, u yurtnı élishqa ezmenglerni ezmenglar, béríp hujum qilip zéminni igilenglar. **10** U yerge barghininglarda siler tinch-aman turuwatqan bir xelqni, her etrapigha sozulghan keng-azade bir zéminni körisiler! Xuda u yerni silerning qolunglarha tapshurghandur. U yurtta yer yüzide tépildighan barlıq nersilerdin héchbiri kem emes, dédi.

11 Shuning bilen Danlarning jemetidin alte yüz adem jengge qorallinip, Zoréah we Eshtaoldin chiqip mangdi. **12** Ular Yehuda yurtidiki Kiriat-Yéarim dégen jaygha béríp, chédir tiki (shunga bu jay taki bugün'giche «Danning leshkergahi» dep atalmaqta; u Kiriat-Yéarimning arqa teripige jay-

□ **18:7** «tur mushining **Zidoniylarning örp-adetliri boyiche ikenlikini**» — mushu sheher belkim Zidoniylarning bir mustemlikisi bolghan bolushi mumkin idi. **«shu zéminda ularni xar qilghuchi héchqandaq hoquqdar yoq idi»** — eger Laishkiliderdin paydilnidighan bashqa bir yerlik hakimiyet bar bolsa, Laishni iglesh üçün mushu hakimiyet bilenmu soqushush kérek bolatti, elwette. Shu sözning bashqa birxil terjimi: «ularning üstide nomus ishlarni eybleydighan héchqandaq hakim yoq idi».

lashqanidi). □ ■ 13 Andin ular u yerdin Efraim taghliq rayonigha bérip, Mikahning öyige ýetip keldi.

14 Laish yurtigha charlash üçün barghan besh kishi öz qérindashliriga: — Bilemsiler? Bu öyde bir efod toni, birnechche terafim butliri, bir oyma mebud we quyma mebud bardur! Emdi qandaq qilishinglar kéreklikini oylishinglar! — dédi. □

15 Ular burulup Lawiy yigitning öyige (Mikahqa tewe öyge) kirip uningdin hal soridi. **16** Dan qebilisidin bolghan jeng qorallirini kötürgen alte yüz kishi derwaza aldida turup turdi. **17** U zéminni charlashqa barghan besh adem *butxanigha* kirip, oyma but, efod toni, terafim butliri we quyma butni élip chiqti. Kahin jeng qorallirini kötürgen alte yüz kishi bilen bille derwazida turatti. **18** Bu besh adem Mikahning öyige kirip oyma but, efod tonini, terafim butliri we quyma butni élip chiqqanda kahin ulardin: — Bu néme qilghininglar?! — dep soridi.

19 Ular uninggha: — Ün chiqarmay, aghzingni qolung bilen étip, biz bilen méngip, bizge hem ata hem kahin bolup bergen. Séning peqet bir ademning öyidikilerge kahin bolghining yaxshimu, yaki Israilning bir jemeti bolghan pütün bir qebilige kahin bolghining yaxshimu? — dédi.

20 Shundaq déwidi, kahinning köngli xush bolup, efod, terafim butliri we oyma mebudni élip xelqning arisigha kirip turdi. **21** Andin ular burulup, u

□ **18:12** «*Danning leshkergahi*» — ibraniy tilida «Mahaneh-Dan». «*arqa teripi*» — bu sözning bashqa bixil terjimisi «gherb teripi».

■ **18:12** Hak. 13:25 □ **18:14** «*terafim butliri*» — 17:5diki izahatni körüng.

yerdin ketti; ular baliliri we charpaylarni we yüktaqlirining hemmisini aldida mangduruwetkenidi. **22** Mikahning öyidin xéli yiraqlighanda Mikahnинг öyining etrapidiki xelqler yighilip, Danlargha qoghlap yétishti. **23** Ular Danlarni towlap chaqirdi, Danlar burulup Mikahqa: — Sanga néme boldi, bunchiwila köp xelqni yighip kélép néme qilmachaqisen?! — dédi.

24 U jawab béríp: — Siler men yasatqan mebularlarni kahinim bilen qoshup aldinglar, andin kettinglar! Manga yene néme qaldı?! Shundaq turuqluq siler téxi: «Sanga néme boldi?» — dewatisi-lerghu! — dédi.

25 Danlar uninggha: — Ününgni chiqarma, bolmisa achchiqi yaman kishiler séni tutuwélip, séni we ailengdikilerni janliridin juda qilmisun, yene, — dédi.

26 Bularni dep Danlar öz yoligha mangdi; Mikah ularning özidin küchlük ikenlikini körüp, yénip öz öyige ketti.

27 Ular Mikah yasatquzghan nersiler we uning kahinini élip, Laishqa hujum qildi; u yerdiki xelq tinch-aman we xatirjem turuwatqanidi; ular ularni qilichlap qirip, sheherni otta köydürüwetti.

28 Sheherni qutquzghudek héch adem chiqimidi; chünki bu sheher Zidondin yiraqta idi, xelqi héchkim bilen bardı-keldi qilishmaytti. Sheher Beyt-Rehobning yénidiki jilghida idi. Danlar sheherni qaytidin qurup, olturaqlashti. **29** Ular bu sheherge Israilning oghulliridin bolghan, öz atisi Danning ismini qoyup Dan dep atidi. Ilgiri u sheherning nami Laish idi. ■

30 Danlar shu yerde bu oyma butni özlirige tiklidi; Musaning oghli Gershomning ewladi Yonatan we uning oghulliri bolsa shu zéminning xelqi sürgün bolushqa élip kétilgen kün'giche Danlarning qebilisige kahin bolup turghanidi. □ **31** Xudaning öyi Shilohda turghan barlıq waqtarda, Danlar özliri üchün tikligen, Mikah yasatquzghan oyma mebud *Danda* turghuzuldi. □

19

Esheddiy buzuqchiliq

1 Israilda téxi padishah tiklenmigen shu künlerde, Efraim taghliq rayonining chet teripide olturushluq bir Lawiy kishi bar idi; u Yehuda yurtidiki Beyt-Lehemlik bir qizni kénizeklikke aldi. ■ **2** Lékin u kénizek érige wapasizliq qilip, uning yénidin chiqip, Yehuda yurtidiki Beyt-Lehemge atisining öyige béríp, töt ayche turdi. □

3 U waqitta uning éri qopup kénizikige yaxshi geplerni qilip, könglini élip yandurup kélishke kénizikining yénigha keldi. U bir xizmetkarini we ikki ésheknı élip bardı. Kénizek érini atisining öyige élip kirdi; atisi uni körüp xush bolup qarshi aldi.

4 Uning qéynatisi, yeni qizning atisi uni tutup qaldi,

- **18:30** «*Gersomning ewladi*» — ibraniy tilida «Gersomning oghli».
- **18:31** «*Xudaning Öyi Shilohda turghan barlıq waqtarda*» — Shiloh shehiri muqeddes chédir tunji tiklen'gen jay idi («Ye.» 18:10, 19:51, «1Sam.» 3:1ni körüng). Sulayman padishah ibadetxanini Yérusalémda qurushtın ilgiri (qaysi waqit ikenlikli bizke namelum) Shiloh ibadet soruni süpitide ishlitilmey tashliwétılgenidi («Yer.» 7:12ni körüng).
- **19:1** Hak. 17:6; 18:1; 21:25
- **19:2** «*Lékin u kénizek érige wapasizliq qilip...*» — yaki «lékin u kénizek éridin yamanlap kétip...».

u u yerde üch kün'giche yep-ichip, uning bilen yétip qopti. ⁵ Tötinchi küni Lawiy kishi seher qopup mangghili teyyarlini widi, kénizikining atisi kük'oghligha: — Bir toghram nan yep yürükingni quwwetlendürüp andin mangghin, — dédi.

⁶ Shuning bilen ular ikkisi olturup bille yep-ichip tamaqlandi. Qizning atisi u kishige: — Sendin ötüney, bu kéchimu qon'ghin, könglüng échilsun, dédi.

⁷ Bu kishi mangghili qopuwidi, lékin qéynatasi uni zorlap, yene élip qaldi, u yene bir kün qondi.

⁸ Beshinchı küni u seher qopup mangghili teyyarlandi, lékin qizning atisi uninggha: — *Awwal* yürükingni quwwetlendürgin, dédi. Shuning bilen ular ikkisi kün égilgüche olturup, bille tamaqlandi.

⁹ Andin bu kishi kéniziki we xizmetkarini élip mangghili teyyarlini widi, qéynatasi, yeni qizning dadasi uninggha: — Mana, kech kirey dewatidu, sendin ötüney, bu yerde yene bir kéchini ötküzüngler; mana, kün meghriqqe égiliptu, bu yerde qon'ghin, könglüng échilsun; andin ete seherde yolgha chiqip, öyünglerge kétinglar, — dédi. □

¹⁰ Lékin u kishi emdi yene bir kéche qonushqa unimay, qopup yolgha chiqip Yebusning, yeni Yérusalémning uduligha keldi. Uning bilen bille ikki toquqluq éshék we kéniziki bar idi. ¹¹ Ular Yebusqa yéqin kelgende kün olturay dep qalghachqa, xizmetkari ghojisigha: — Yebusylarning bu shehirige kirip, shu yerde qonayli, dédi.

¹² Lékin ghojisi uninggha jawab bérip: — Biz Israil-

□ **19:9 «andin ete seherde ... öyünglerge kétinglar»** — ibraniy tilida «andin ete seherde ... chédiringlarga kétinglar».

lar turmaydighan, yat eller turidighan sheherge kirmeyli, belki Gibéahqa ötüp kéteyli, dédi.

13 Andin u yene xizmetkarigha: — Kelgin, biz yéqindiki jaylardin birige barayli, Gibéahda yaki Ramahda qonayli, dédi.

14 Shuning bilen ular méngip, Binyamin yurtidiki Gibéahning yénigha yétip barghanda kün olturghanidi. **15** Ular Gibéahqa kirip, u yerde qonmaqchi boldi; sheherning chong meydanigha kirip olturushti; lékin héchkim ularni qondurushqa öyige teklip qilmidi.

16 Halbuki, u kéchisi qéri bir adem ishini tügitip, étizliqtin yénip kéliwatqanidi. U eslide Efraim taghliq rayoniliq adem idi, u Gibéahda musapir bolup, olturaqliship qalghanidi; lékin u yerdiki xelqler Binyaminlardin idi.

17 U beshini kötüüp qarap, bu yoluchining sheherning meydanida olturghinini körüp uningdin: — Qeyerdin kelding? Qeyerge barisen? — dep soridi.

18 U jawab bérip: — Biz Yehuda yurtidiki Beyt-Lehemdin Efraim taghliqining chet yaqilirigha kétip barimiz; men esli shu jaydin bolup, Yehuda yurtidiki Beyt-Lehemge barghanidim; ishlirim Perwerdigarning öyige munasiwetlik idi; lékin bu yerde héch kim méni öyige teklip qilmidi.

□ **19** Bizning ésheklirimizge bérídighan saman we boghuzımız bar, özüm, dédekliri, shundaqla keminipiring bilen bolghan yigitkimu nan we sharablar bar, bizge héch néme kem emes, — dédi.

□ **19:18** «Perwerdigarning öyi , yeni muqeddes chédir» — shu chaghda Yérusalémda emes, Shilohda idi.

20 Buni anglap qéri kishi: — Tinch-aman bolghaysen; silering mohtajliringlarning hemmisi méning üstümge bolsun, emma kochida yatmanglar! — dep, **21** uni öz öyige élip béríp, ésheklirige yem berdi. Méhmanlar putlirini yuyup, yep-ichip ghizalandi. **22** Ular könglide xush bolup turghinida, mana, sheherning ademliridin birnechcheylen, yeni birqanche lükchek kélip öyni qorshiwléip, ishikni urup-qéqip, öyning igisi bolghan qéri kishige: — Séning öyüngge kelgen shu kishini bizge chiqirip bergen, uning bilen yéqinchiliq qilimiz, — dédi. □ ■

23 Buni anglap öy igisi ularning qéshigha chiqip ulargha: — Bolmaydu, ey buraderlirim, silerdin ötünüp qalay, mundaq rezillikni qilmanglar; bu kishi méning öyümge méhman bolup kelgeniken, siler bundaq iplasliq qilmanglar. **24** Mana, méning pak bir qizim bar, yene u kishining kéniziki bar. Men ularni qéshinglarga chiqirip béréy, siler ularni ayagh asti qilsanglar meyli, neziringlarga néme xush yaqsa ularni shundaq qilinglar, lékin bu kishige mushundaq iplasliq ishni qilmanglar,

□ **19:22** «lükchek» — ibraniy tilida «Bérialning (Iblisning) baliliri». Bashqa bixil terjimisi «sheherdiki ademler, lükchekler...» ■ **19:22**
Yar. 19:1-4; Hosh. 9:9; 10:9

— dédi.□

²⁵ Lékin u ademler uninggha qulaq salmidi; yoluchi kénizikini ularning aldigha sörep chiqirip berdi. Ular uning bilen bille bolup kechtin etigen'giche ayagh asti qildi; ular tang yorughanda andin uni qoyup berdi.

²⁶ Chokan tang seherde qaytip kélip, uning ghosisi qon'ghan öyning derwazisining bosughisiga kelgende yiqilip qélip, tang atquche shu yerde yétip qaldı. ²⁷ Etigende uning ghojisi qopup öyning ishikini échip, yolgha chiqmaqchi bolup téshigha chiqiwidi, mana, uning kéniziki bolghan chokan öyning derwazisi aldida qolliri bosughining üstige qoyuqluq halda yatatti. ²⁸ U uninggha: — Qopqin, biz mangayli, dédi. Lékin chokan héchbir jawab bermidi. Shuning bilen u chokanni éshekke artip, qozghilip öz öyige yürüp ketti.□

²⁹ Öz öyige kelgende, pichaqni élip kénizikining jesitini söngekliri boyiche on ikki parche qilip, pütkül Israil yurtining chet-yaqilirighiche ewetti.

³⁰ Shundaq boldiki, buni körgenlerning hemmisi: «Israil Misirdin chiqqan kündin tartip bugün'giche

□ **19:24 «Mana, ménинг пак бир қизим бар, yene u kishining kéniziki bar... siler ularni ayagh asti qilsanglar meyli...»**

— shu qéri adem méhmandostluqni we méhmanlарга bolghan mes'uliyetchanlıqni shunche «muqeddes» dep qarisimu, uning aghzidin chiqqan yuqırıqi gepliridin shu chaghdiki Israillarning buzuqchiliq-exlaqsızlıqining qandaq derijige bérip yetkenlikli éniq köründü. Méhmanlarning hayatını qoghdash üçhün öz hayatını pida qilsa bolatti; lékin öz qızını mushu rezillerge «hediye qılış»qa herqandaq wijdan igisige yirginchlik bolsa kérek.

□ **19:28 «Lawiy kishi** uninggha: — Qopqin, biz mangayli, dédi» — bu chokanning «ghoja»sining tash yüreklikli bilen shu yerlik lükcheklerning rezillilikining perqi barmu?

bundaq ish bolup baqmighanidi yaki körülüp baqmighanidi. Emdi bu ishni obdan oyliship, qandaq qilish kéreklikini meslihetlisheyli» — déyishti.

20

Ichki urushning partlishi

¹ Shuning bilen Israillarning hemmisi chiqip, jamaet Dandin tartip Beer-Shébaghiche yighilip Giléad zémiminining xelqi bilen qoshulup Mizpahda, Perwerdigarning aldigha kélip bir ademdek boldi.

□ ² Pütkül qownming chongliri, yeni Israilning hemme qebilisining bashliqliri Xudaning xelqining jamaiti arisida hazir boldi. Jamaet jemiy bolup töt yüz ming qilich tutqan piyade esker idi ³ (Binyaminlar Israilning Mizpahda jem bolghinidin emdi xewer tapqanidi).

Israillar sürüshte qilip: «Bu rezil ish qandaq yüz berdi?» — dep soridi. □

□ **20:1** «Dandin tartip Beer-Shébaghiche yighilip, Giléad zémiminining xelqi bilen qoshulup...» — Dan shehiri (18:29de körsitilgen) zémiminning shimaliy chétide; Beer-Shéba shehiri bolsa zémiminning jenubiy chétide; «Giléad» bolsa zémiminning Iordan deryasining sherq teripidiki chet qismi idi. Démek (Binyamin xelqidin bashqa), pütkül Israilning ademliri Mizpahqa yighthildi.

□ **20:3** «... Israillar sürüshte qilip: «bu rezil ish qandaq yüz berdi?» — dep soridi» — shu chaghda Binyaminlarning wekillirining neq meydanda bar-yoqluqi éniq emes. Lawiy kishi, şübhesiszki, kénizikining jesitidin bir qismini ularghimu ewetken (11:29). Bu soal Binyamin wekillirige qoyulghan bolsa, «Bu rezil ishning sewebini bizge chüshendürüp bérинглар» dégendek terjime qilinishi kérek idi. Lékin 4-ayettin qarighanda soal Lawiy kishige qoyulghan.

⁴ Öltürülgen chokanning éri Lawiy kishi jawab béríp mundaq dédi: — «Men bolsam öz kénizikimni élip, Binyaminning Gibéah shehirige qon'ghili barghanidim; ⁵ Gibéahning ademliri kéchide manga hujum qilmaqchi bolup, méni dep öyni qorshiwaldi. Ular méni öltürüşni qestlidi, kénizikimni bolsa ular ayagh asti qilip öltürüwetti. □

⁶ Shuning bilen men kénizikimning jesitini parche-parche qilip, kishilerge kötürküzüp Israilning mirasi bolghan zéminning herbir yurtigha ewettim. Chünki ular Israil ichide pasiqqliq we iplasqliq qildi. ⁷ Mana, ey barliq Israillar, siler hemminglar oylinip, meslihet körsitinglar».

⁸ Shuning bilen hemme xelq bir ademdek qopup: — Arimizdin ne héchkim öz chédirige barmisun ne héchkim öz öyige qaytmisun, ⁹ belki biz Gibéahqa shundaq qilayliki: — Biz chek tashlap uninggha hujum qilayli; ¹⁰ biz Israilning hemme qebilisidik-ilerdin yüzning ichidin onni, mingdin yüzni, on mingdin mingni tallap chiqip, ularni xelq üçhün ozuq-talqan yetküzüşke teyinleyli. Shundaq qilip xelq Binyamin yurtidiki Gibéah shehirige béríp, ularning Israil ichide qilghan barliq iplasqliqini ularning öz beshigha yandursun, — déyishti.

¹¹ Shuning bilen Israilning hemme ademliri bir ademdek bolup, u sheherge hujum qilishqa top-landi.

¹² Andin Israil qebililiri Binyaminning barliq jemetlirige elchi ewetip: — Aranglarda yüz bergen bu rezillik zadi néme ish? ¹³ Emdi Gibéahdiki bu lükcheklerni bizge tutup béringlar. Shuning

□ **20:5 «...méri dep öyni qorshiwaldi»** — yaki «... men bar öyni qorshiwaldi».

bilen biz ularni ölümge mehkum qilip, Israildin rezillikni yoq qilayli, — dédi. Lékin Binyaminlar öz qérindashliri bolghan Israillarning sözini tingshimidi, □ ■ 14 belki Binyaminlar Israilgha qarshi jeng qilish üçhün sheher-sheherlerdin kélép Gibéahda yighthildi. 15 U waqitta Binyaminlardin sheher-sheherlerdin tizimlan'ghanlar yigirme alte ming qilich tutqan erkek idi. Uningdin bashqa Gibéahdin xillan'ghan yette yüz esker bar idi. 16 Bu pütkül qoshun arisida xillan'ghan yette yüz solxay esker bolup, salghughha tashni sélip nishan'gha atsa, qilchimu qéyip ketmeytti.■ 17 Binyamin qebilisidin bashqa, Israilning ademliri sanaqtin ötküzüliwidi, qilich tutqanlar töt yüz ming erkek chiqtı; bularning hemmisi jengchiler idi.

18 Israil qopup Beyt-Elge chiqip Xudadin: — Bizning arimizdin kim awwal chiqip Binyaminlar bilen soquhsun, dep soriwidi, Perwerdigar jawab bérip: — Yehuda *awwal* chiqsun, dédi.□

19 Shuning bilen Israillar etisi seher qopup Gibéahning udulida chédirgah tiki. 20 Andin Israilning ademliri Binyamin bilen urushushqqa chiqip, Gibéahning yénida raslinip ulargha qarshi sep tündi. 21 Shu küni Binyaminlar Gibéahdin

□ 20:13 «lükchekler» — ibraniy tilida «Bélialning (Iblisning) baliliri». ■ 20:13 Hak. 19:22; Hosh. 9:9; 10:9 ■ 20:16 Hak. 3:15 □ 20:18 «Israil qopup Beyt-Elge chiqip Xudadin: ... dep soriwidi» — bu ayettin qarighanda, Xudaning muqeddes chédiri gerche shu yillarda Shilohda bolsimu («Ye.» 18:1, «Hak.» 18:31, 21:12, «1Sam.» 1:3ni körün), melum sewebtin (düshmenlerning tajawuzliri tüpeylidin?) Beyt-Elde waqitliq turghuzulghan oxshaydu (27-28-ayetni körün).

chiqip, Israildin yigirme ikki ming kishini öltürüp, yerge yeksan qiliwetti.

22 Lékin Israilning ademliri jasaretke kélip, awwalqi küni sep tüzgen jayda ikkinchi küni yene sep tüzdi. **23** *sep tüzüshtin awwalqi axshimi* Israil Perwerdigarning aldigha béríp, kech kirgüche peryad qilip yighlap, Perwerdigardin yol sorap: — Biz öz qérindishimiz bolghan Binyamin nesilliri bilen yene urushushqa chiqsaq bolamdu, bolmamdu? — dep soriwidi, Perwerdigar jawab béríp: — Ulargha hujum qilinglar, dédi.

24 Shuning bilen Israillar ikkinchi küni Binyamin-largha yéqin kélip hujum qildi. **25** Binyaminmu ikkinchi küni Gibéahdin chiqip Israillar bilen so-qushup, ularning on sekkiz ming adimini öltürüp, yerge yeksan qiliwetti; bularning hemmisi qilich tutqanlardin idi.

26 Andin Israillarning hemmisi, yeni pütün qoshun qopup Beyt-Elge chiqip yighlap, shu küni Perwerdigarning aldida kechkiche roza tutup, Perwerdigarning aldida köydürme qurbanliq bilen inaqliq qurbanligi ötküzdı. **27-28** Shu künlerde Xudaning ehde sanduqi shu yerde bolup, Harunning ewladi, Eliazarning oghli Finihas uning aldida xizmet qilatti; shuning bilen Israillar Perwerdigardin yol sorap: — Biz öz qérindishimiz bolghan Binyaminning nesilliri bilen yene urushushqa chiqamduq yaki toxtap qalamduq? — dep soridi; Perwerdigar jawaben: — Chiqinglar, chünki ete Men ularni séning

qolunggha tapshurimen, dédi. □

29 Buni anglap Israil xelqi Gibéahning etrapigha eskerlerni pistirma qoydi; ■ **30** üchinchi küni Israillar ilgiriki ikki qétimqidek Binyaminlarga hu-jum qilishqa Gibéahning uduligha kélip sep tüzdi. **31** Binyamin *Israil* xelqige qarshi jengge chiqi-widi, xelq ularni sheherdin azdurup chiqtı. Ular Beyt-Elge chiqidighan yol we Gibéahqa baridighan yolning üstide hem dalada xelqni ilgiriki ikki qétimqidek urup qirghili turdi. Israilning adem-liridin ottuzche kishini öltürdi. **32** Binyaminlar: — Ular yenila awwalqidek meghlup boldi, — déyishti. Emma Israil: — Bizler qéchip ularni sheherdin egeshtürüp chiqip, yollargha élip chiqayli, dep meslihetlishiwalghanidi.

33 Shuning bilen Israilning hemme ademliri öz jayidin qopup Baal-Tamargha bérip sep tüzdi, pistirmida turghan Israillarmu öz jayidin, yeni Gébadiki chimendin chiqip keldi. □ **34** Israilning arisidin serxil on ming kishi Gibéahning udulidin uninggha hujum qildi, jeng qattiq boldi. Lékin Binyaminlar özlirining üstige bala yéqinlashqinini

□ **20:27-28 «Israillar Perwerdigardin yol sorap: — ... — dep soridi»** — shu chaghda, Israilning Perwerdigardin «yol sorishi» shübhisiszki, bash kahin Finihasnning kahinliq kiyimige taqalghan efodtiki «urim we tummim» arqliq idi («Mis.» 28-babni we izahatlırını körün). Israillarning tartqan talapetliri, shübhisiszki, Xudaning pütkül qowmining üstige qoyghan agah-jazaliri idi. Xudaning yolidin chiqqanlar peqet Binyaminlarla emes, belki pütkül Israil xelqi bolushi mumkin idi. ■ **20:29** Ye. 8:4 □ **20:33 «Gébadiki»** — yaki «Gibéahdiki». «Gibéah» we «Géba» (a) oxshash bir jay bolushi mumkin, yaki (e) bir-birige intayin yéqin ikki jay bolushi mumkin. «chimendin chiqip keldi» — yaki «gherb tereptin chiqip keldi».

bilmey qaldi.

³⁵ Perwerdigar Binyaminlarni Israilning aldida meghlup qilghachqa, ular u küni Binyaminlardin yigirme besh ming bir yüz qilich tutqan ademni öltürdi. ³⁶ Emdi Binyaminlar özlirining meghlup bolghinini kördi.

Israilning ademliri eslide Gibéahqa qoyghan pistirmidiki kishilirige ishench qilip, Binyaminlarni aldap, aldida chékin'genidi. ³⁷ U waqitta pistirmidikiler tézdin atlinip Gibéahqa hujum qilip bésip kirip, sheherdikilerning hemmisini qilichlap qirdi. □ ³⁸ Israillar eslide pistirmidikiler bilen aldin'ala nishan üchün belge békitkenidi, yeni sheherge ot quyup, qélin tütün tüwrükining asman'gha kötürlüshini belge qilishqa kélishiwalghanidi. ³⁹ Shunga Israilning ademliri urushtin waqtinche chékin'gende, Binyaminlar Israilning ademlirini urup soqup, ottuzche kishini öltürüp: — Mana, Israil awwalqi jengdikidek aldimizda sheksiz tarmar bolidu, — déyishti.

⁴⁰ Lékin sheherning ichidin tütün tüwrük örlep chiqqanda, Binyaminlar keynige burulup qariwidi, mana, pütkül sheher is-tütek bolup asman-largha kötürlülp kétiwatatti. ⁴¹ Shu haman Israilning ademliri burulup yénip keldi, Binyaminning ademliri bolsa: Bizge bala yéqinlashti dep, wehimige chüshti.

⁴² Ular Israillarning aldidin burulup chöllükke mangidighan yol bilen qéchip ketti; lékin jeng

□ **20:37 «Gibéahqa hujum qilip...»** — bu sözlerning bashqa birxil terjimisi: «Gibéahgiche bashlamchiliq qilip».

ularning keynidin iz bésip mangdi; etrapidiki herqaysi sheherlerdin ademler chiqip ularni arigha élip halak qildi. ⁴³ Shu teriqide ular Binyaminlarni qorshiwaldi, ularni kün chiqish teripidiki Gébaning udulighiche toxtimay qoghlap bérip, cheylep öltürdi. □ ⁴⁴ Buning bilen Binyaminlardin on sekkiz ming kishi öldi, ularning hemmisi batur palwanlar idi. ⁴⁵ Bashqiliri burulup chöl terepke qéchip, Rimmon qoram téshigha bardi; emma Israillar yollarda xuddi bashaq tergendek ulardin besh ming ademni öltürdi; andin ularning keynidin Gidomghiche qoghlap bérip, yene ikki ming ademni öltürdi.

⁴⁶ U kuni Binyaminlardin öltürülgenler yigirme besh ming adem idi. Bularning hemmisi palwanlar bolup, qilich tutqanlar idi.

⁴⁷ Halbuki, ulardin peget alte yüz adem qalghanidi, ular burulup chöl terepke qéchip, Rimmondiki tik yargha bardi. Ular Rimmondiki tik yarda töt ay turdi. ■

⁴⁸ Israillar yene Binyaminlarning zéminigha yénip kélip, hemme sheherlerdiki ademlerni, charpaylarni hem uchrighanlarning hemmisini qilich bilen qiriwetti, shundaqla ot quyup, udul kelgen sheherlirining hemmisini köydürüwetti.

□ **20:43** «Géba» — yaki «Gibéah». Emma shu zéminning jughrapiyilik ornigha qarighanda u Géba bolushi mumkin. Bu ayetning bashqa birnechche xil terjimiliri bar. «...ularni kün chiqish teripidiki Gébaning udulighiche toxtimay qoghlap bérip, cheylep öltürdi» — bu sözlerning bashqa xil terjimisi: «ularni Nohahdin qoghlap bérip, Gébahning sherq teripidiki bir yerde cheylep öltürdi».

■ **20:47** Hak. 21:13

21

Binyamin qebilisining nesli qurup kétishtin qutulushi

¹ Eslide Israilning ademliri Mizpahda qesem qiliship: — Bizning ichimizdin héchkim öz qizini Binyaminlarga xotunluqqa bermisun, — déyishkenidi. ² Shuning üchün xelq Beyt-Elge kélip, u yerde kech kirgüche Xudaning aldida peryad kötürüp qattiq yighliship: — ³ Ey Israilning Xudasi Perwerdigar, Israilda né mishqa shundaq ish yüz bériodu, né mishqa Israilning qebililiridin biri yoqap ketsun? — déyishti.

⁴ Etisi xelq seher qopup, u yerde qurban'gah yasap, köydürme qurbanlıq we inaqliq qurbanlıqları sundı. ⁵ Israillar özara: — Israilning herqaysı qebililiridin jamaetke qoshulup Perwerdigarning aldida hazır bolushqa kelmigen kimler bar? — dep sorashti, chünki ular kimki Mizpahqa Perwerdigarning aldida hazır bolmisa, u sheksiz ölümge mehkum qilinsun, dep qattiq qesem qilishqanidi. ⁶ Israil öz qérindishi bolghan Binyamin toghruluq pushayman qılıp: — Mana, emdi Israil arisidin bir qebile üzüwétildi. ⁷ Biz Perwerdigarning namida bizning ichimizdin héchqaysımız öz qızımıznı Binyaminlarga xotunluqqa bermeymiz, — dep qesem qilghaniduq; emdi qandaq qilsaq ulardin qalghanırını xotunluq qılalaymız — déyishti.

⁸ Ular yene özara: — Israil qebililiridin qaysisi Mizpahqa, Perwerdigarning aldığa chiqmidi? — dep sorashti. Mana, Yabesh-Giléadlıqlardin héchqaysısı chédırgahqa, jamaetke qoshulushqa kelmigenidi.

9 Chünki xelqni sanap körgende Yabesh-Giléadning ademliridin u yerde héchkim yoq idi. **10** Shuning bilen jamaet on ikki ming palwanni u yerge ewetip, ulargha tapilap: — Yabesh-Giléadta tu-ruwatqanlarni, jümlidin ayallar we balilar ni urup-qirip qilichlap öltürüwétinglar; **11** shundaq qil-inglarki, barlıq erkekler ni we erler bilen bille bolghan barlıq ayallarni öltürüwétinglar, dédi. ■

12 Ular shundaq qilip Yabesh-Giléadtiki xelqining ichide téxi erler bilen bille bolup baqmighan töt yüz qizni tépip, ularni tutup Qanaan zéminidiki Shilohqa, chédirgahha élip keldi.

13 Andin pütkül jamaet Rimmondiki tik yardiki Binyaminlarga adem ewetip, ulargha tinchliq salimini jakarlidi. ■ **14** Shuning bilen Binyaminlar qaytip keldi; Israillar Yabesh-Giléadtiki hayat qalghan qizlarni ulargha xotunluqqa berdi, lékin bular ulargha yétishmidi. **15** We xelq Binyamin toghruluq pushayman qildi; chünki Perwerdi-gar Israilning qebililirining arisida kemtük peyda qilip qoyghanidi.

16 Bu waqitta jamaetning aqsaqalliri: — Binyamin-ning qiz-ayalliri yoqutiwétildi, emdi biz qandaq qilsaq qalghanlirini xotunluq qilalaymiz, — dédi.

17 Andin yene: — Binyamindin qéchip qutulghan qaldisigha miras saqlinishi kérekki, Israilning bir qebilisimu öchüp ketmeslikи kérek. **18** Peqet bi-zla qizlirimizni ulargha xotunluqqa bersek bol-maydu, chünki Israillar: «Öz qizini Binyamin-larga xotunluqqa bergen kishi lenetke qalsun!» dep qesem qilishqan, — déyishti.

19 Ular yene: — Mana, Beyt-Elning shimal teripidiki, Beyt-Eldin Shekemge chiqidighan yolning sherq teripidiki, Libonahning jenub teripidiki Shilohda her yili Perwerdigarning bir héyti bolup turidu, — dédi. **20** Andin Israillar Binyaminlarga buyrup: — Siler bérip, *shu yerdiki* üzümzarliqlarga yoshuruniwélinglar. **21** Közitip turunglar, qachaniki Shilohdiki qizlarning ussul oynighili chiqqinini körsenglar, üzümzarliqlardin chiqip herbiringlar Shilohning qizliridin birini özünglarga xotunluqqa élip qéchinglar, andin Binyamining zéminiga ketinglar. **22** Shundaq boliduki, eger ularning atiliri ya aka-ukiliri kélép bizge peryad kötürse, biz ulargha: «Bizge yüz-xatire qılıp, ulargha yol qoyunqlar, chünki biz jengde ularning hemmisige xotunluqqa toluq birdin qız alalmuduq; uning üstige siler bu qétim qizliringlarnı öz ixtiyarlıqinglar bilen ulargha bermidinglar; ixtiyaren bergen bolsanglar, gunahqa tartilattinglar», deymiz, — dédi. □

23 Binyaminlar shundaq qılıp sani boyiche us-

□ **21:22** «...jengde ularning hemmisige xotunluqqa toluq birdin qız alalmuduq» — eslide Binyaminlardan alte yüz kishi ayalsız qalghanidi. Israillar Yabesh-Giléadlar bilen jeng qılıp qızdin tööt yuzni tapqanidi, lékin yenila ikki yüz adem ayalsız qaldi. Shuning üçhün ular «jengde ularning hemmisige xotunluqqa toluq birdin qız alalmuduq» deydu. «siler ... qizliringlarnı öz ixtiyarlıqinglar bilen ulargha bermidinglar; ixtiyaren bergen bolsanglar, gunahqa tartilattinglar» — ularning ezelidiki «héchkim Binyaminlarga öz qızını bermisun» dégen qesimi bilen, «siler Shilohtikiler qizliringlarnı Binyaminlarga ixtiyaren yatlıq qılghan bolsanglar, gunahkar bolattinglar. Hazır bolsa, qizliringlar bulap kétildi, Shua siler gunahkar hésablanmaysiler» dégendek mentiqide bolghan.

sul oynaydighan qizlardin özlirige xotunluqqa
élip qéchip, öz miras zéminigha qaytip bérip, she-
herlerni yene yasap u yerde turdi.

24 U waqitta Israil u yerdin ayrılıp, herbiri öz
qebililiri we jemetige yénip bardı, andin herbiri öz
miras zéminigha ketti.

25 Shu künlerde Israilda héch padishah bolmidi;
herkim öz neziride yaxshi körün'genni qilatti.□ ■

□ **21:25** «...herkim öz neziride yaxshi körün'genni qilatti» —
17:6 we izahatini körün. ■ **21:25** Hak. 17:6; 18:1; 19:1

**Muqeddes Kalam (latin yéziq)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Latin script**

Copyright © 2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5